

Megjelenik minden hónapban, a nyári időszak alatt esetleg kétszer is.

Szerkesztőség:

Kolozsvár,
Belkírály-u. 22. sz.

ERDÉLY.

TURISTASÁGI, FÜRDŐÜGYI ÉS NÉP-
RAJZI FOLYÓIRAT.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület értesítője.

Az egyesület tagjai e folyóiratot a tagsági díj fejében ingyen kapják. Nem tagok részére az előfizetési díj 3 frt.

Kiadóhivatal:

Erdélyrészi Kárpát-Egyesület titkári hivatala.

I. kötet.

1892.

Szerkesztő: Radnóti Dezső.

Fődolgozótársak: Hankó Vilmos dr., Herrmann Antal dr.,

Téglás Gábor, Hangay Oktáv, Verecs Endre.

IV. füzet.

Ápr.—máj.

Baross Gábor.

Gyászolunk mi is. A mi gyászunk is igaz, mély és fájdalmas. Elvesztettük legnagyobb támogatónkat, elsirattuk ügyünk legnagyobb támaszát.

A kezdet kezdetén már figyelemmel kísérte egyesületünk alakulását, segítő kezet nyújtott, hogy Erdély közgazdasági fejlődése ily irányban is minél hamarabb megindulhasson és neki köszönhetjük, hogy valóban meg is indult.

Éles messzelátással a jövőbe tekintve észrevette, hogy Kárpát-Egyesületünknek nem csak pusztán turistaság a célja, hanem magasabb nemzeti érdekek is összekapcsolóvák ezzel.

Élveztük jóakaratainak, kegyességének ismételt nyilvánulásait. Mindig bizalommal fordultunk kéréseinkkel hozzá, mert tudtuk, hogy az igaz ügyet, a hazafias érdekét istápolja, gyámolítja.

A nemzet halottjának ravatalához elhozzuk mi is gyászkoszorúkat és letesszük a koporsóra, mely elzárja előttünk az új kor legnagyobb magyarját, a tettek emberét, kiről most, hogy nincs közöttünk, nem tudjuk, hazafiségében volt-e nagyobb, vagy önzetlenségében. Csodálattal fogjuk sokáig emlegeti azt a vas embert, ki egyedül képes volt rövid 6 év alatt annyit végezni, mennyit évszázak sem voltak képesek. Teremtő, alkotó, reformáló isteni erő lakozott benne. Egyedül ő maga annyit adott a hazának, a mennyit hasonló helyzetben kortársai összeségükben sem.

A nagy halott emléke maradjon fent előttünk és becsüljük meg ez emlékezetben magunkat azzal, hogy a hazáért önzetlenül dolgozzunk és áldozzunk. Az Isten szeretete virasszon hamvai felett, az Isten kegyessége kísérje itt maradott szerettei lépteit!

Utazásaim az Andrásy-havasokban.

(2-ik út 1890. augusztus, 3-ik út 1891. július havában.)

Irta: *Hangay Oktáv.*

II.

Azt hiszem, némely a magyartól irtozó »polgártárs« fanyar arczczal olvassa, hogy a századokon át tartott türelmességünk vagy inkább nemzeti gondatlanságunk miatt elkallódott magyar helyneveket ismét előszedjük és egyes általános jellegű másnyelvű elnevezéseket magyarokká változtatunk. Kétszeres okunk van arra, hogy azokat a gyönyörű erdődús hegyeket, melyeket boldogult Andrásy Gyula gróf vásárolt meg, megfelelő magyar nevekkal lássuk el; egyrészt azért mert magyar főnemesi birtok, másrészt mivel az Andrásy-havasok számos hegyét és völgyét a vidék magyar lakossága magyar nevükön ismeri. Utamban gondom volt arra, hogy Magyar-Fenes község lakóinál a hegység és határ magyar neveit összegyűjtsem, ilyenek például:

Magyar lakosnál:	Oláh lakosnál:
Egeres-havas	Agrisolui
Lópatak	V. calului
Sáros erdő	La Tina
Gergely-havas	Gergeleu
Kakuk erdő (domb)	Dimbu cucului
Öreg havas	Muntele mare
Demeter-havas	Dumitriasa stb. stb.

Magyar-Fenes községet, honnét 2-ik s 3-ik utamban kiindultam, nem tudni miért Oláh-Fenesnek*) neveztek néhány év előtt, míg a tiszta magyar lakosság maga szorgalmazta e furcsaságnak belügyminiszteri megváltoztatását. A község iparkodó magyar népével, az Andrásy-havasok rendszeres kihasználása óta, folyton gyarapodik. Ide vitt hármunkat mult nyáron, Stark kolozsvári fuvaros erős szekéren; velem voltak mint turista-társak Kahlé János kolozsvári kereskedő s Dunky fényképész, ki nagy örömmre elhozta fotografiai felszerelését is, melylyel valami 50 főlvételt sikerült a havasok szépségeiről haza hoznunk.

Magyar-Fenesre érve pompás reggeli időben, míg Dunky a Jósikakastélyt s a falu néhány részletét fényképezte, Kollmer N. erdőuradalmi intézőnek csinos házánál tartózkodtunk, hogy tőle utasítást kapjunk a

*) Így van a katonai térképen is.

Vizesés a felső Jára-völgyben
(Dunky fényképe után.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

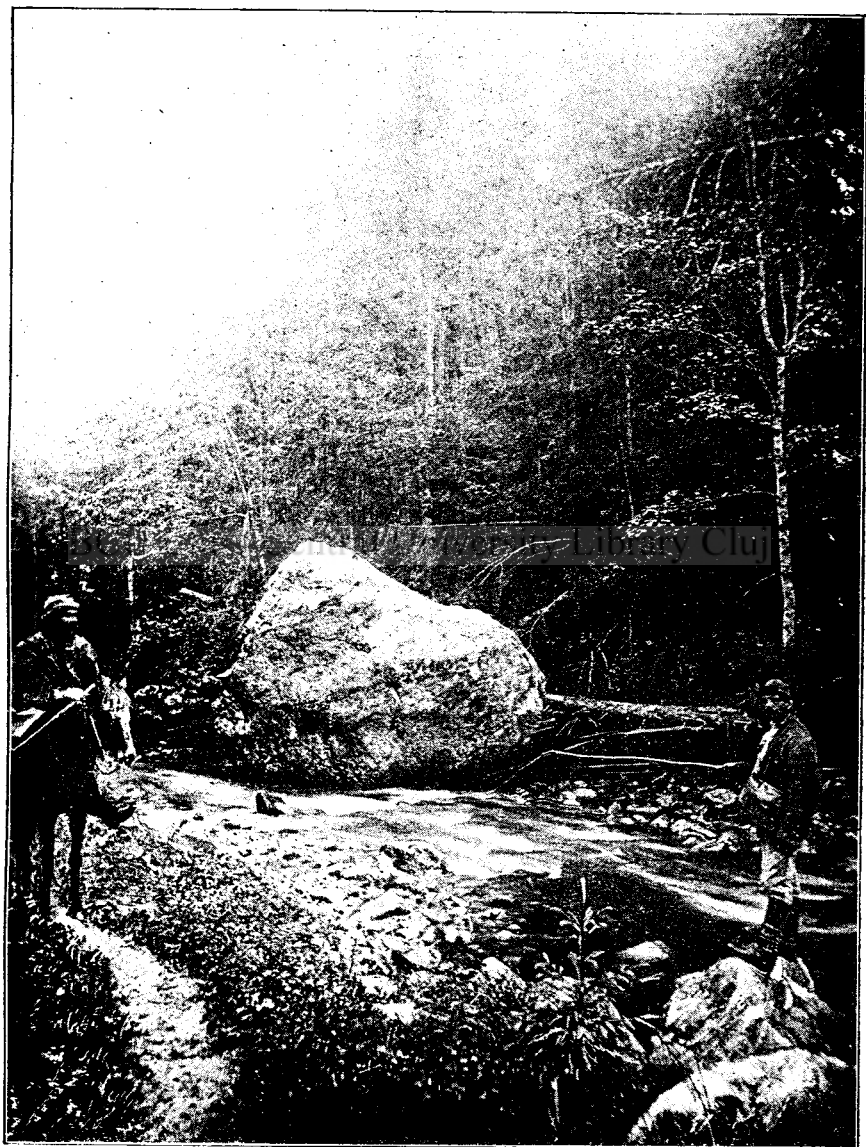
havasi erdészlakokhoz. Itt mondok köszönetet a derék intéző ismert barátságáért, hogy jó reggelizés után személyesen jött velünk lóháton a havasokba s így intézkedett kényelmünkről a legszivesebben. A turistai regényesség, igaz, a szabadban való meghálást engedné meg s mivel egy teljes fölszerelésű sátor is volt velünk a havasi cigányéletet eltűrhattük volna, de ha a járavizi s dobrini vendéglátó vadászpavillonokban szobát s ágyat adnak, miért táborozzunk a 4—8 fokú levegőben s álmodjunk a farkasok s medvék rengetegeiben?

A Fenespatak mentén Torda-Szt.-Lászlón és Kis-Fenesen át egy óra mulva erdős szűk völgybe érkezünk, balra hagyva a Látódombot (mely «domb» különben 805 méter magas) s a kis Aranyospatakot, melynek nevét sem a kőzetekből, sem pedig a lakosok beszédéből kimagyarítani nem tudom. A Kis és nagy Fenespatak egyesülése fölött kezdődik az az 56 kilom. kocsút, melyet Andrassy Gyula megyei erőssel készítettett, hogy a fűrészmalomok termékei szállíthatók legyenek s a grófi család kocsin járhasson a dobrini nyaralóhoz. A szűk völgyből csak akkor jutottunk ki, midőn a Ploptyi patak hidjához értünk, hol a Prislopra vezető csigaút (serpentin) kezdődik. A pataknál tartott általános pihenőt fölhasználtam arra, hogy a még Herbich által megvizsgált antimonércz lelőhelyeit megnézzem. A patak partszakadásainak több helyén czitromsárga vastag rétegek bukkannak elő, melyek az elmállott antimonitból származnak. Kalapácsommal félre ásva ezt a sárga iszapot, csakhamar szép antimonitjegőczököt tehettem táskámba. A boldogult Andrassy Gyula grófot sokan figyelmeztették már erre a bányászatilag nevezetes helyre s Herbich szakvéleményét is benyújtotta, de daczára hogy az ércz némi ezüstöt is tartalmaz, a grófot nem lehetett reá birni a bányáskodásra. Azóta a Ploptyi patak még jobban kimosta a rétegeket s az ércz sokszor a csörgedező patak fenekéről csillog szemünkbe apró jegőczeivel.

A kis pihenő elteltével megindult a társaság az Andrassy-havasok prislopi műútjára. Az 1090 méter magas Prislopra lassu csavarulatokban van a kocsit vágva s végig vonul az egész hegynek fenesi s járavizi lejtőjén. Zajos élet van rajta főleg száraz időkben s az Andrassy-havasok fűrészmalmainak egészséges anyagu termékeit sok száz szekér fuvarozza le a völgyek rakodóiba. Kerékkötés nélkül, oláh vagy ritkán magyar béres nyelven igazgátva, a legbámulatosabb kitartással ereszkednek a kisművészi igavonók lefelé, nagy gerendákkal megrakott szekerekkel s minden kanyarultnál valóságos hajtóművészet az az ügyesség, melylyel a mélység felett kiszögellő útszéleket megközelítik. Csak egy arasznyival forduljon a kerék nagyobb ivben, az egész teher barmostul lehömpölyög a meredek lejtőkön.

A felkigyózdó utnak minden kanyarulatával magasabb régióba jutottunk és minden negyedóra nagyobbítá a hátunk megett elterülő látókört. Előttünk még a Prislop hegytömege volt s titokszerűen zárta el a Járavölgyet, de visszatekintve már gyönyörű tájképet nyújtott a hátrahagyott Szamosvidék; Kolozsvár jól kivehető templomtornya tájékoztató volt, hogy messze vagyunk már a házi tűzhely káposztaörömeitől. A fátlan hegytető felé a sárga arnika s a kék csengetyűke virágaitól behintett buja legelőkön áthaladva, türelmetlenül lestük a tulsó oldalon kínálkozó kilátást. Végre előttünk volt a szép Járavölgy s mindnyájan megállottunk, hogy belemerüljünk a szemlélésbe, csak a »kis Dunky« barátunk keresett alkalmas pontot a fényképezésre, melynek azonban sem az idő sem a nap állása nem kedvezett. Mintha valamely óriás keze rakta volna a Járapatok gyöngéden kigyózdó partjai fölé, úgy állottak sorban az Andrásyhavasok főbb hegyei. Jobbra a sziklás Runculisor, a kopasztetejű Cserk, a kisebb Tarnicza s Kakukdomb, balra a Gergelyhegy, nagytömegével teljesen eltakarva az asszonyfalvi s fülei havasokat; távol sötétzöld színben a fenyős Dobrin is látszott s a völgyi tájképet az Öreghavas domború háta zárta be. A völgy elején a kis Járavize falutornya s a nagy gőz fűrésztelep lakóházai jelentették, hogy itt még a nyári turistaság fáradalmi kényelmesen elviselhetők. Három negyedóra múlva a gőzfűrész nyulánk kéményű deszkagyára mellett voltunk, hol hatalmas rakásokban heverték az erdők növényhullái, a vastag rönkök. Bármennyire belátom, hogy az építéshez fa szükséges s az erdőség jövedelmezővé tétele vágatási turnusok nélkül lehetetlen, mégis elkomorodom, ha a százezernyi büszke sudarfenyőre gondolok, melyek eme havasoknak physiognomiát s az embernek gyönyört nyújtanak a maguk összeségükben. Eszembe jutottak a galicziai Kárpátoknak a Stryj mentén történő elcsufításai, hol az idegen tőke fejszéi s fűrészzei vajmi keveset gondolnak az erdők természetadta szerepével hanem csak a »Soll« und »Haben« meg az évi bilanz kedvező s nyereséges zárlatával. Tarolnak, vágnak rettenetesen a saját tőkájük gyarapítására, de hogy mit tesz a jövő század nemzedéke a kopasz hegyekkel, azzal épen nem törődnek.

No de az Andrásyhavasoknál erdőgazdasági ballépésektől nem lehet tartani, van a tekintélyes területen elég erdő. Az egész birtokkomplexum hossza 2·85 s szélessége 1·1 mértföld, kezdődik a Liszk sziklahátnál s a Jára, Solyomptak (Soimului) s Lópatak (Calului) völgyek összes lejtőit magában foglalja s Járavölgy vízvázlatánál magas hegynyereg által határoltatik. A szép főuri birtokot északon a Hesdát s Hidegszamos községek, nyugatra Magura, délre a Bisztra s Pocsága s keletre a Kis-

Nagy patakkő a Jára-völgyben.
(Dunky fényképe után.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

bánya, Runk, Fülehavas, Egeres s Asszonyfalva községek határolják. A birtok megoszlik 17.480 hold fás erdőterületre, 1898 h. letarolt erdőterületre, 4327 h. legelőre, 60 h. terméketlen sziklára s 1909 h. bezárt idegen birtokrészre. A régi szerkezetű s uton-utfélen a patakok mentén fölbukkanó fűrészmalomok bizonyítják, hogy már 40 év előtt elég nagy mértékben voltak az erdők kihasználva.

A fűrészteleptől félórányra fekvő erdészlaknál Taszler Rezső uradalmi főerdész s vendégei fogadtak bennünket. A csinos vadászpavillon szűk völgyben fekszik a Jára patak mellett nagy fenyvesek alján s a bükkel, nyírfával megrakott Kakukdomb (Dimbu cucului) átellenében. Az emeleten, azelőtt a grófi családnak berendezett szobákban, s a földszinti helyiségekben elég kiránduló pihenhet meg, főleg ha Taszler főerdész ama barátságos lelkületét élvezheti, melyben mi részesültünk. Turistanőknek meg is sugom, hogy derék házigazdánk még nőtlen; a mire persze vicczfaragó rosz nyelvek mindjárt megjegyzik: hisz' azért oly barátságos, mivel nőtlen! Az estét jó vacsorával töltöttük el, volt ének a kolozsváriaktól jól ismert szép népdalcsalogánytól, durrogott a sörös palaczk, szikrázott a jó kedv, mintha nem is a havasok közt lettünk volna. A »kis Dunky« a legifjabb turistánk pedig egy kedves bécsi lánynak udvarolt. A csintalan fotografushoz különben az egész havasi útban feltűnően vonzódtak a havasi fáta! Könnyű neki, kinek mindig kéznél van egy sötét kamrája.

Másnap reggel kezdődött a tulajdonképeni turistai munka. Föl a Dobrinra! A hájasabb oldaluk lóháton, köztük magam is, a szikárabbak gyalog szerrel. Két mokány lóra fölcsatolták podgyászunkat s mivel a többi vendégek ismét Gyaluba tértek vissza, az egész társaság utra készen felsorakozott a lakás elé. A turisták s Taszler a házigazda előtérben a vérebekkel, közepen kedves énekesnőnk könnyű fogattal, mellette Kollmer inspektor lóháton s ezután a gyalui fogat, a bécsi jókedvű kis-asszonyyal a kocsisbakon. Háttérben az erdészlak, a felszerelt lovak s oláh napszámosok. Ilyen fölállításban Dunky még meg örökitette egy sikerült képben az egész társaságot.

A vadászlaktól Dobrinba 3-féle út vezet. 1) A Jára mentén föl a vízfogóig, onnét a Háromkereszt (Tri-Cruce) nevű helyről leereszkedni a Súlyompatak völgyébe, honnét meglehetősen emelkedéssel a Piatra alba gerinczével majdnem egybe olvadó Dobrinba. Ez az út a leghosszabb s botanikusoknak ajánlatos. 2) A Súlyompatak (Valea Soimului) mentén a Piatra alba-ig. 3) A Kakukdombon át a Tarniczának s itt szép havasi legelőkön, fenyők mellett az Intercera-nek nevezett gerinczen. A kik a kilátást is élvezni akarják, menjenek ez utóbbi ösvényen. Járatlan utak itt

nincsenek, mert Andrásy Gyula gr. az egész helység erdős részén cserkésző utakat vágatott,

Az utóbbi irányban indultunk mi is miután elbucstunk a járai vadászlaktól. A Kakuk domb alatti sziklafalak, melyek az erdészházból szerény kilátási képet adnak, befejezték a reggeli cziczomát s a Gergely-hegy fenyővárai fölmelegedve a korai sugaraktól rég ledobták magukról a vastag ködlepelt, midőn a meredek vizenyős gyeplejtőn fölfelé haladtunk. Egy óra mulva már tisztult a láthatár s a Tarniczáról nézhettünk le a Solyompatak völgyébe. A távol Öreghavasról (Muntele mare) friss szellő futotta át a buja havasi rétet, mely az aranyvirág s alpesi rukercz fejcskéivel volt petytyegetve. Mindenütt fenyősűrűség a lejtőkön, sehol az elemek pusztításainak szomorú képe. Az Interceru tisztásáról betekinthtünk a Lópatak völgyébe is, melynek hideghavasi lejtőjén a kopárabb s szirtes tetejű Cserkőhegy (Cerk) egészen más tájképet nyújtott. Folytonos szemlélődés s természeti remekművek bámulása mellett három óra mulva rövid turistavillást csaptunk egy koliba előtt s még egy óráig jártunk a fenyőrengeteg gyantafüszeres, sötét ösvényein míg végre a dobrini havasi uradalom vendégházában lerakhattuk podgyászainkat azzal a lelki nyugalommal, mely valamely bevégzett kellemes munka díjaként szokott az ember lelkületén uralkodni.

Fenyőcsoportok társaságában, üde pázsittal benőtt szellős és gyenge lejtőjü térségen láthatók a vendégház, az erdőkerülők lakásai, az istállók bekerített csikóudvarokkal s a grófi konyhát s a szolganép szobáit magában foglaló mellékház. Ezek az épületek s a kastély között csörgedez a Dobrinpatak, melynek forrása néhány lépéssel tovább szivárog ki a vastag pázsit alól. A kastély maga el van rejtőzve a fák között, védett helyen a szelek ellenében. Az emeletes faépület frontja a gyalogösvényekkel ellátott erdőre nyílik, hol 10—12 helyen is forrásvíz bugyog s csendes locsogásu csermelyben egyesül. A patak mellett sűrű nefelejtsszegélyek, abban az időben midőn a völgyi virág már magzásba indult.

Élénkebb élet lehetett itt a mostani elhagyatottsághoz képest, midőn a jó magyarlelkű Andrásy Gyula utolsó kedves éveit itt töltötte. Az érintetlen természet megértéséhez az ő romlatlan kedélye szükséges, mely a tartalmas és titokteljes szépségek iránt nem közönyös. Sok embernek majdnem életátka, hogy a mindennapi szokások s a modern kényelmű sablon-utazások, melyeket Italia melegítő légkörében, Svájc csodaképezte hegyóriásai közt, vagy Felső-Ausztria hotelekkel kirakott tavai körül végzett, elrabolják a fogékonyságát oly tájak iránt, mint minőket Andrásy választott ki nyári nyugalmaul. Reggelenként ivópohárral kezében sorba

kostolgatta a kastély körül fakadó kristályos csillogású forrásokat s hol egyiket, hol másikat dicsérte jóízükért. A vadászat idején fölült kedvencz ponyjára s a csendes cserkésző utakon fölkereste az őzek tanyáját. A rendszeres vadkimelés, a csaholó kopászat, erdei legeltetés s juhász kutya-tartás megszüntetése, a farkasok tömeges mérgeztetése oly hatalmas őz-állományt teremtett a Dobrin körül, hogy botanizálás közben 20—30 darabot is láttam a kövér füves tisztásokban. Szarvasokat is bocsátottak ki néhány év előtt, s nagy nyereség lenne ha elszaporodnának. Medvére még találnak s az utolsó medvehajtást az öreg gróf végeztette, bár a szerencse akkor Irimea oláh kerülőnek kedvezett. A dobrini vadászatok trofeái láthatók jórészt a kastély kandallós szalonjában; keselyű, süketfajd, vad-macska, császármadár, borz stb. tarka kiállításban.

Andrássy Gyula munka-szobáját Dunky lefényképezte; ezt a históriai szobát a legegyszerűbb festetlen asztalok, pultok s ágy-butor, fűzfonatu székek töltik be. Az írópultnál szokott dolgozni s nem egy magas politikai esemény került ki azon író mappából, mely most is ott látható a többi élettelen tárggyal. Megilletődve néztük át az Andrássy életével összefűződött lakást, melynek néma szögleteiből mintha minden tárgy azt kérdezte volna: «Hol van az öreg gróf? Ha még élne, bizonyára főuri szivességgel fogadott volna minket is szerény turista ruhánkban; sok jószágához tartozott azon egyéni tulajdonsága is, hogy lelkéből örült annak, ha más is szépnek találta azt a vidéket, melyet az ő fogékonyága szépnek tartott. Mi pedig Dobrint vagy érdemesebben elnevezve a Gyula-havast a megragadó kilátásokkal valóban szépnek találtuk.

A ménes megtekintése s lefényképezése után, beköszöntött az első esténk Gyula-havason. Hűvös 6 foku hőmérsék állott be s teánkat, vacsoránkat fűtött szobában költöttük el. Nyár közepén fűtött szobában poharazni, ezt is csak a havasi vándorok érhetik meg!

Másnap kirándulás az Öreg-havasra, sátor-tanyázás a vadonban, de ezt egy más cikkben beszéljük el.*)

Szováta fürdő.

Irta: *Harmath Lujza.*

Nem tehetek róla, hogy mindig a legnagyobb szeretet vezérli tollamat, ha a Székelyföldről írok! Szeretem lelkemből e népet, melynek

*) Az Andrássy-havasokról Dunky kolozsvári fényképésznél 40 sikerült fénykép bármelyike megkapható.

szokásait, nyelvét, gondolkozását teljesen értem és dala mindig szívemhez szól. . . .

Mindig eszembe jut boldog gyermekkoromnak egy kedves emléke, ha a Székelyföld búbajos kertjében szedem a virágokat, és mindig elmosolyodom annak találó igazságán.

Többen összegyűlve játszottunk «Királynédsdi»-t, a mely abból állt, hogy egyet megválasztottunk királynénak és beültettük a karosszékből rögtönzött trónba s körülte gyűltünk, várva parancsát.

A felség egyet kiküldött alattvalói közül, hogy gyűjtse össze mind azt a véleményt, melyet róla táplál népe.

A kiküldött mindenkit kikérdezett és midőn visszatért rendesen így kezdé:

«Felséges királyné, bejártam Toronyát-Baranyát és összegyűjtöttem mindazt, a mit csak utamban Felségedről hallottam, azonban lyukas lévén a surczom, a rosszat mind kihullattam rajta s csak a jót hoztam magammal.»

Hát így vagyok én is az én kedves Székelyföldemmel. A rosszat mind elhullattam s csak a jót viszem a közönség elé.

«Minek leírni a rutat, mikor a jó még nincs kimerítve!» — mondja Carmen Sylva.

Minek keresni a gyomot, a hol annyi virág terem?

*

Fönt a hegyek között, hol ős rengeteg közepén, a fellegekben elvesző *Bekecs* lábainál születik a Nyárád — e tisztán székely folyó — sós képződvények közt, melyeknek felületét százados tölgyerdő borítja, áll a kis szovátai fürdőtelep.

S itt, mielőtt tovább mennék, szükségesnek tartom bocsánatot kérni az *Erdély* egyik legkitűnőbb földolgozótársától, *Hankó* Vilmos dr.-tól, hogy annyi tudással, szakértelemmel vezetett rovatába e kis leirással bele kon-tárkodni bátorkodom!

Nő vagyok, nem a tudományszomj vezet, hanem a női szívek egyik jellemvonása: a hála.

A hála azért, hogy újra élek, újra dolgozhatom és újra hasznos tagja lehetek a társadalomnak.

Négy éve mult, hogy korcsolyázás közben — havas, szeles idő volt — erősen meghültem s megbénultak lábaim.

Semminek éreztem magamat, mert egy tétlenségre kárhozott ember előttem mindig semmi.

Akkor láttam, hogy hiában van tisztán gondolkozó fejünk, ha többi tagjainkat a csusz gyötrelme bántja.

Egy becsületes tárczacikk megírására képtelen voltam.

Négy orvos tanácskozott felettem és mi természetesebb, minthogy a négy, négyféle véleményen volt betegségemet illetőleg.

Egyik ideg-zsábának, másik csonthártya-lobnak s a harmadik reumának mondta bajomat.

A negyedik azt mondta, hogy magyar elnevezése: *dagadó köszvény*. És ennek volt igaza.

Dörzsöltek, gipszbe öntöttek, fűrosztettek, massziroztak, de mindez annyit használt, mint a hagyományos körösi szenteltviz.

Fürdőre kell menni, volt az általános vélemény.

Kettő külföldre küldött, egyik Nyitrába (Pöstyénbe), míg a negyedik, éppen házi-orvosunk Bogdánffy Miklós dr., Szovátát ajánlotta első sorban.

Haboztam. Mi magyarok már úgy vagyunk teremtve, hogy szeretjük az idegen, ismeretlen dolgokat: örök hibánk a külföldieskedés.

Szinte-szinte kedvem volt annak az orvosnak adni előnyt, ki legmesszebb küldött hazámtól. Comfort, izlés, jó ellátás, park, festői vidék, könnyű közlekedés és az *idegenség* varázsa szóltak mellette.

Azonban nagy ellenzésre találtam házi-orvosunknál. Miért mennék külföldre, ismeretlen emberek közé, olyan helyre, melyet csupán a nagy dobbal vert reklám tett ismertté — mondá — mikor itt a közvetlen közelben — három órányira tőlünk — van egy vár az ős rengeteg kellős közepén, melynek *vize* és főképp *iszapja* csodákat mivel.

Ez ugyan egy sablonszerű kifejezés, de a mely — későbbi tapasztalatok következtében — e helyütt igaznak bizonyult.

Sok kétely, sok habozás után végre rászántam magamat és ennél a fürdőnél állapotam meg.

Nagy bajjal ment az indulás. Egész társzerkeret kellett magammal vinnem. Ágyneműt, mosdó-eszközt, tükröt s egyéb apró dekoráció dolgokat, melyek hat hétre is nélkülözhetetlenek látszanak egy kényelemhez szokott ember előtt.

(Ez a legnagyobb baja erdélyi fürdőinknek!)

Egy kisdud deszkával fődött házban találtam szállást — úgy nevezik, boggy Tolnay villa!!! — a hol aztán az idők folyamán volt alkalmam megismerkedni a nyári zápor barátságos cseppjeivel is.

A berendezés állt egy ágy, egy asztal, két szék, egy prics és fogasból, s pedig egyike a legjobb szállásoknak.

(Kevesebbet már nem is lehetne bele rakni!)

A fürdő különben egy 20—25 szobából álló telepből áll, vendéglővel, hol igen jól lehet étkezni. Itt egy szoba ára: deszka-fedéllel, melynek

megvan az a szobámról említett jó tulajdonsága a *zápor esővel*, 10 forint havonként! A zsindegyházi fűdött arisztokratikusabb 12 forint. A berendezés ugyanegy a Tolnay villával.

A sétahely ott van a kis telep udvarán, öt sor különböző fából, a *zenét* rendesen valamely közeli falu vagy mesővároska vályogvető telepe szolgáltatja.

No, ezek igaz, hogy nem huznak Chopin keringőt!

Van egy néhány magán tulajdon és használatban levő nyári-lak, mint a Gáspár, gyönyörű parkkal, Csongvay, Bereczky és Dósa-villák, de ezekben ritkán lehet szállást kapni, habár ugy kényelem, mint csinosság tekintetében, bármily kritikus igényt kielégítenek.

Ilyen körülmények között lehet képzelni, milyen bizalmatlanul fogadtam a fürdő dolgát is. A sós, ugynevezett *Fehér-tó* körül deszkából épült kabinok vannak, melyeknek ajtói örökké harcban állanak a szelekkel, a berendezés egyetlen padból áll, kiszolgálat semmi.

Ide kellett járnom nyomorékan, pálczára támaszkodva, életuntan, halálvágygyal szivemben, minden nap.

Eddig van az árnyoldala e helynek; elmondtam, hogy ne fogja rám senki, hogy bekötött szemmel beszélek.

Ez után jön a napsugaras rész.

Egy hét mulva ugy éreztem, hogy a pálczát csak megszokásból hordom és nem szükségéből, tiz nap mulva kocsin kimentem a *Fekete-tó*-hoz, mely gyönyörű tölgy-erdő közepén fekszik s itt használtam az iszapot bekenésre és a kényelmesebb berendezésű fürdőt, melytől a daganat szemmel láthatólag napról-napra apadt. Három hét mulva gyalog tettem meg a husz percnyi utat, s hat hét alatt meg voltam gyógyulva.

És ekkor láttam, — uj életre kelt reménnyel — hogy mily intelligens társaságba jutottam, mily türethető az ellátás és mily felséges festői vidék.

Egy elhanyagolt Salzkammergut.

Minden kellék megvan itt, hogy nagyszerű fürdővé, a szenvedő emberiség áldásává, jóltevőjévé legyen e hely, csak a kéz hiányzik, mely életet öntsön belé.

Most vajmi kevesen tudnak róla!

A legfőbb kontingenst Maros-Torda és Udvarhelymegyék értelmisége szolgáltatja, de sokan vannak Gyergyóból, Háromszékből, sőt Magyarországról is, vendégek.

Vidám, csöndes, egyszerű élet folyt itt, melyet a közeli hegységekben tett kirándulások, vagy egy-egy «majális a zöldben» tesz változatossá.

Az egész vidék hamisítatlan székely, tisztességes, becsülettudó, értel-

mes földmivelő nép, mely a legnagyobb előzékenységgel és tisztelettel viseltetik a vendégek iránt.

Mikor először nyitva találtam a szobámat, boszankodva vontam kérdőre a házmesternét.

— Hiszen instálom itt nincsenek tolvajok, — felelte — itt nem nyul senki a máséhoz! (Valóságos idyll!)

A kirándulások legfőbb vonzerejét képezi a *Rabsonné vára*, mely pár órányira fekszik a fürdőtől és az *Illyés mező*, hol pompás pisztráng halászatokat lehet rendezni. A fürdőt körítő hegyek keletre néző oldalán gyönyörű kis kápolna áll, melyet egy «szent» hirtelen álló remete építtetett, koldulásból összegyűjtött fillérekből

Itt a székely nép tisztességtudását, jellemét, fogalmát nagyon feltűnő esetet kell elbeszélnem.

Néhányan, — leginkább nőkből álló társaság — kirándulást tervezünk a kápolnához. de nem volt vezetőnk hozzá s e nélkül nem mertünk neki menni a fárasztó és úttalan, szántóföldeken, réteken, erdőkön vezető útnak.

Ép szállásomra tértem, midőn egy értelmes, nyílt tekintetű paraszt-székely tűnt szemembe, ki tétlenül ácsorgott a telep körül.

Ismerem a székely faj tipikus arcvonásait s azért egész bizalommal szólítottam meg:

— Szeretnék kimenni délután a remete kápolnájához, nem lenne olyan szives minket odavezetni?

Habozni látszott.

— Nem kívánjuk ingyen, *megfizetünk érte*.

A székely sértődve felelt:

— Nó má' így nem teszem meg sehogy!

Észre vettem a bajt és fordítottam hirtelen a dolgon.

— Sajnálom, mert azt hittem, hogy mint ide való lakos *barátságból* megteszi.

— Ugy má' szivesen! — felelt s felragyogott az arcza.

Eltaláltam a hangot: nyert perem volt.

— Hogy hívják kigyelmedet? — kérdém.

— Kibédi Damokos Jóska.

— Az isten éltesse! s kezet szoritottam vele.

Most már biztos voltam, hogy vezetőnk lesz és csakugyan délután négy órakor pontosan beállított s a legnagyobb előzékenységgel vezetett a hegytetőre, s mikor elváltunk, alig tudtunk néhány cigarettet reá disputálni.

Ilyen a székely nép. Egy hangszer, melyen a ki játszani tud, a legszebb hangokat csalja ki belőle, míg a hozzá nem értő csak nyeke-reg rajta.

A fentebb elbeszélt dolog azt is bizonyítja, hogy az utolsó héten a legkedvesebb sportomban, a hegymászásban is részt vehettem.

Azért tiszta lelkemből ajánlom e fürdőt mindamaz embertársaimnak, kik csuzos bajaik ellen gyógyulást keresnek.

És ajánlom az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület pártfogásába, mert megérdemli a figyelmet!

Hunyadmegyei utiképek.

Irta: Nemes Ödön.

A Sztrigy-völgy torkolatában ott, hol az aranyi hegy, mint egy óriási sphinx mered felénk, épült Erdély gyors fejlődésnek indult Chicagója: a *piskii telep*, melynek teréhez a magyar szabadságharcz korából örök dicsőség emléke tapad.

Innen, előbb a Sztrigy völgyén, majd a hegyek taraján egy műszaki tekintetben is kiváló figyelemre méltó szárnyvonal visz a fekete gyémántok telepéhez: *Petrozsénybe*, mely rövid három évtized alatt várossá fejlődött.

A közel nyolczvan kilométer hosszú vonal többnyire kapaszkodóból, meg lejtőből áll s oly festői tájakat szel át, hogy figyelmünket folytonosan lekötik s utazásunknak kellemes ingert nyújtanak.

Amott délen a vén *Retyezát* hótakart fejével már messziről kiválik a kékellő háttérből s elragadó látványt nyújt, míg jobbról-balról a kies völgy bájain s a régi kor építészeti emlékein gyönyörködünk, melyek Dácia multjának fényes, majd komor napjaira emlékeztetnek.

Mindjárt az első vasuti állomás (Zeykfalva-Kalán) közelében egy román-stílü torony tűnik föl, melynek falába római feliratos kövek vannak építve. *Kis-Kalánon* a római fürdő köti le figyelmünket. Ez mintegy öt méter magas mésztufa dombba vájt üreg, melynek aljában egy mtr. mély, 22°C melegviz gyül. A medenczének alakja szabálytalan ovális, melynek nagyobb átmérője 15 m. Kelet felől mintegy 8 m. hosszú, tekervényes nyílással bír, s a meggyült víz ezen át szivárog kifelé. A medencze egy nagy elgörbitett nyelü kalánhoz hasonlít s állítólag e fürdő, valamint a község is, erről nyerte nevét. E medencze vizét, melyben egykor a közelben feküdt fővárosból ide rándult római előkelő urak kerestek üdülést,

most kizárólag kender- és len-áztatásra használják, míg a rendes fürdésre három tükör-fürdő van berendezve. Hogy a rómaiak által »Ad aquas«-nak nevezett fürdő-medencze mikor és ki által vésetett, nem tudjuk; a néprege azonban az egész művet egy tündér leánynak tulajdonítja, ki két testvérével versenyre kelt, azt állítván, hogy e fürdőt egy nap alatt elkészíti s míg a kaláni s a dévai vár tündére célhoz értek, az aranyi tündér műve, mivel istent káromolta, összeomlott.

A kaláni fürdőhelytől egy negyedórai távolságra, egy élénken füstlő gyártelepet pillantunk meg; ez az ugynevezett »Brassói bánya-társulat« puszta-kaláni vasmű-telepe, hol a Telek községből szállított vasat dolgozzák fel. A vaskőnek ide szállítása a társulat által e célra épített hegyi vas-pályán történik. Már messziről hangos kalapálás hirdeti az itt nyilvánuló tevékenységet, szorgalmat, mely több mint háromszáz munkásnak nyújt állandóan kenyeret. A vaskő, miután a két hatalmas kohóban kiolvasztott s a salak nagy részétől megtisztított, a finomító kemenczékbe kerül, honnan meghatározott nagyságu tömb alakjában, kétkerekű vasszekerkén jut az óriási gőzkalapács alá, hol néhány kemény ütéssel annak szabályosabb alakot adnak, hogy aztán a nyújtó segélyével pánntá képezzék.

Russon felül mindinkább észrevehetőbbé lesz a völgy összeszorulása, a hátszeg-váraljai állomásnál pedig épen szoros jellegüvé válik. Itt a Sztrigy vize a Hátszeg felől előcsörtető Lapusnyik havasi folyóval egyesül, míg a vasut hirtelen keletnek görbülve robot át a 76 mtr. hosszú Lapusnyik-hidon. Egy perczre feltáru a hátszegi kies völgy és a hátszegi s őralja-boldogfalvi toronyok, meg a Kendeffiek csinos kastélya barátságosan intenek felénk.

Az őralja-boldogfalvi román stíli templom egyike Hunyadmegye legszebb, legbecesebb építészeti emlékeinek, melynek falait freskók ékesítették. A község felett római őrtorony áll, honnan, főleg a hátszegi völgyre, a legfelségesebb kilátás nyílik.

A vonat, mely eddig is folytonos emelkedésben volt, *Pujon* felül mind szembetünőbbben hág. *Petrosznál* merész kanyarulatot téve, a *Gyálu Máczuluj* hegyre kapaszkodik föl, mialatt a hegyi gőzmozdony, nehéz munkája közben élénken zakatol s kéményén mintegy mythoszi szörny fujja a tüzet. Innen az emelkedési arány egész *Baniczáig*, mely 2600 láb magasban fekszik, 1:60°/_o.

Ha az utas a magasból alátekint, a szűk völgykatlanban azonnal szemeibe ötlük a szalagként elhuzódó kocsíút, mely *Krivádiá*-nál a *Dealu Babi* meredélyre kap. A mi vonatunk magasan ez út fölött halad felfelé, miközben testői kép tárul elénk. Egyik sziklaorom felett egy kerek erődecske

büszkélkedik, mely lőrései után itélve, a középkorból maradt reánk. Majdnem öles vastagságu falán ajtónak semmi nyoma, sőt ablakainak száma is csekély. Kerülete 30, magassága 10 méter.

E hegyi pálya legérdekesebb, legimpozánsabb része az, hol *Merisor-nál* a szédítő magas töltéseken viaduktokon egyre kanyarodva halad fölfelé vonatunk. A pálya merész emelkedése e részen tűnik fel egész nagyszerűségében. Amint az utas balra tekint, meglepően szép vizesésben gyönyörködhetik. Mint sorsüldözött, kit lépten-nyomon mellen ragad gonosz démona s aztán nagyot lódit rajta: akként vergődik ott fent a szirtek között egy fürge patak; kristály vizét tajtékká korbácsolja a szirttörmelék s midőn már azt hiszi, hogy e pokoli kinzástól megszabadult, tátongó mélység fogadja. Torony magasságból omlik alá a *kamanicseli* patak, miközben tompa morájával fölveri a völgykatlan csendjét. Fájdalmas panaszhoz hasonlít e víztömeg moraja, melyre résztvevően csak a mézshegyek viszhangja felel. . . .

A vonat egész Baniczáig folytonosan emelkedésben van s a mozdonynak ugyancsak nagy erőt kell kifejtenie, hogy e tető-állomást elérje. Nyáron, normális időjáráskor nem is jár számbahehető akadálylal a közlekedés, azonban téli időn, a hófuvatagok fölötté megnehezítik a haladást s ilyenkor a sínekre hintett homok által könnyitnek a bajon. Nem kis veszélylyel fenyegetik e vonalrészt az esőzések, melyek a mállékony talajt mozgásba hozzák, úgy hogy olykor egész hegy indul futásnak.

De az építők e vidék talajával szigoruan számot vetettek s minden felől erős falazatokat és kötéseket alkalmaztak, sőt kilencz alagutat építettek, melyek közül a nyolczadik 640 mtr. hosszú.

Baniczától kezdve a vonat mindegyre lejt, úgy, hogy a mozdony fűtése is egész Petrozsényig alig válik szükségessé.

Rövid időn tompa dübörgés tesz figyelmissé, hogy egy szirt-szorulatba értünk s azok e helylyel ismeretesek, nem is késnek értésünkre adni, hogy a *Csetátye Boli* barlanghoz közeledünk. Az utas ugyan ebből alig lát valamit, minthogy a barlang alsó nyílása nagy részben be van falazva; de a ki fáradságot vesz magának, az Petrozsényből kirándulást tehet. A Csetátye Bolit, különösen mióta Jósika Miklós br. *Apafi cz.* regényében oly költőileg leírta, évenként számosan látogatják. Szádához egész kényelmesen eljártunk, kalauzokat pedig könnyü szerrel kaphatunk, kik fenyőfából rögtönzött fáklyákkal világítják be az utat. A nagyméretü nyíláson behatolva, roppant csarnokban találjuk magunkat, mely kórusaival ódon templomhoz hasonlít. A fáklyák perczegése, a többszörösen viszhangzó

beszéd, a fegyverek sajtósága durránása s végül a barlangon át folyó szilaj havasi patak moraja: a keblet szokatlan érzéssel töltik el.

A barlang aljából, lépcsők segítségével egy nagy kőerkélyre juthatunk, honnan a barlang belseje, jó világítás mellett belátható. Egyik fülkéje csepegőt is képez, hol a víz által feloldott meszes anyag fantasztikus képleteket alkot. Nevét e barlang egy Boli nevű rablótól nyerte, ki egykor e vidék réme volt, mint a XVII. században Torda vidékének Balika Nikita, ki a tordahasadéki barlangok nyílásait kőfalakkal zárta el. E barlangnál ily várszerű erődítéseknek ugyan semmi nyoma; de az átellenes *Vurcu Bolean* hegy tetején régi vár maradványaira találtak. Óriási nagyságu, szabályosan faragott köveit az aranyi kővel azonosnak mondják. *Baruch* Károly, ki e hegyi pálya építésében tevékeny részt vett, előttem azt is említé, hogy e várban egy lejártnak megfelelő nyílást is találtak s abba fáklyákkal egy darabig le is hatoltak. A vár alapja ovalis s némelyek szerint dák, mások szerint római eredetű.

A lejtőn leszállva, csakhamar elérjük Petrozsényt, mely községet *Livazeny* és *Petrozsény-Dilsa* telepek képezik mintegy negyedfélezer lakossal, kiknek tulnyomó részét bányamunkások teszik. Ott, hol harmincz évvel ezelőtt lusta lápok terültek el s a sűrű sás között vadkacsák kötöttek, most nyilegyenes utczasorok, diszes emeletes épületek pompáznak; egy város, mely mintha a földből emelkedett volna ki!

Köröskörül hegyóriások, melyek lábainál virágos rétek terülnek el. Délkeleten a hótól fehérlő *Páring* havas, *Kursia*, *Muadra* és *Kapra* csu-csaival; délen a *Kindetul*, tovább a *Strázsa*, délnyugaton a *Zenoga*, mely a Retyezát egyik tekintélyes előőrse.

Rég óta tudtuk mi azt, hogy a *Zsil* völgye fekete gyémántot rejt; de harmincz évvel ezelőtt még csak nyoma sem volt itt kőszénbányáknak, melyek pedig kiapadhatlan kincstárát képezik e vidéknek. Petrozsényben, valamint *Petrillán* a brassói bánya-társulat mintegy nyolczszáz munkást foglalkoztat, kiknek havi bérök fejenként 25—30 frtra megy, s kik havonként átlag 150—160 ezer métermázsa szenet bányásznak, melynek elszállítása a petrozsény-piskii szárnyvasuton történik.

Midőn a petrillai élénk bányatelepen megjelentünk, az igazgató kalauzokat rendelt mellénk, kik mécsket gyújtva levezettek a *Deák*-bányába. A törpe folyósók mindenütt faoszlopokkal, boronákkal vannak megerősítve, kibéelve. A bánya belseje egész labirint s kalauz nélkül ugyancsak bajos dolog volna kijutnunk. Ez üregek szokatlanul nyomott hangulatba ejtik az embert s őszinte részvétre gerjesztenek a bányamunkások iránt, kik e földalatti sötét üregekben töltik el életök java-részét.

Amint beljebb hatoltunk, egyik folyósóból forró lég csapott meg, tovább menve pedig a hőség majdnem kiállhatatlanná vált. Már itt a folyósók bolthajtással volt megerősítve, mert amint vezetőnk mondá, csak így lehetett az égő széntömeg tüzeit lokalizálni, minthogy minden oltási kísérlet hiába való. Nagy börtönhöz hasonlók e földalatti komor és nyirkos üregek s kellemes érzés hat át, midőn ismét szabad légre jutunk.

Amint a kutatásokból kitűnt, a Zsil-völgy 5 1/2 mf. hosszúság és 1 mf. szélességben, ugyszólva kiaknázhatatlan széntelepet rejt, melynek rétegvastagsága 1—8 mtr. között váltakozik. E szén, Brem elemzése szerint, ki azt kitűnő *barna-szénnek* minősítette — 100 sulyrészben tartalmaz: 75,0 szénnyt, 6,0 hidrogént, 8,8 oxigént, 1,2 nitrogént, 0,5 ként és 9,5 hamut, s mint ilyen legjobb mindama szenek között, melyeket a harmadlagos lerakodmányokban találtak; tömör, fénylő, fekete.

Kik a hegyi kirándulásokat kedvelik, azoknak a közeli Páring havas megmászása sok élvezetet ígér: a feljutás is jóval könnyebb, mint a Retyezátra. Vezetőket és lovakat Petrozsény és Livazenyben egyaránt kaphatunk s utunkat nyomban megkezdhetjük *Zsiécz*-nél, hol a patak völgyén fölfelé haladva, déli irányban közvetlenül a Páring lábainál visz utunk s előbb bikk, majd fenyő-erdőkön és a legelők övébe jutunk s három órai menés után elérjük a pástorkarámot s a 2076 mtr. magas Paring csúcsot, melytől e havas nevét kölcsönzé. Ennél jóval magasabbak a *Szlevej* és *Kursia* csúcsok, honnan 5—6 órai mászás után elérjük e havas legmagasabb pontját a *Vervu-Mundrit*, mely 2520 mtr. magasságot ér el. Ezen kívül más irányban is érdekes kirándulást tehetünk a Páringen, nevezetesen a *Verfu-Kápri*-ra, honnan elbűvölően szép kilátást nyerünk főleg a oláhországi lapályra és az Olt-vidékére.

A Páring gyönyörű kilátásain, szirtjeinek szép alakzatain kívül dus flórája és faunája által is érdeket kelt s főleg *zergékben* bővölködik s e tekintetben, mint hiszik, a Retyezátnál is gazdagabb.

Petrozsénytől délre, a Magyar-Zsil mentén gyönyörű völgy huzódik a Paring és Kindetul hegyek lábáig: itt a folyásában észak-keleti irányt követő Oláh-Zsil barátságosan egyesül a testvér folyóval, hogy aztán egyesülten siessenek a szurduki, megragadóan szép szoroson Oláhországba. Itt megdöbbszentően nagyszerű látvány fogad. Kétfelől szédítő magasságu szirtfalak, melyek tömegéből ijesztően tolja elő fejét itt-ott egy-egy szirt-óriás, míg feje fölött az átcsapó fuvalom meg-megrázza a bükkek és fenyők üstökét.

A szirtfal a mint a nap az asztes oldala löveli sugarait, vakító ezüst fényben tündököl, míg a repedésekben békésen sütkérezik a skorpió.

Bent a szük folyósóban iszonyu zugás, zaj, szüntelen. . . A hatalmas víztömeg daczosan verdesi hullámaival az útjába tolakodott szirtdarabokat s olykor nagyokat lök rajtok. Kataraktát ér s a Zsil eszeveszetten rohan tova. . . .

E vonal hadügyi szempontból is kiváló figyelmet érdemel s a *Torok* előtti magaslatokon látható erődítési művek tanuskodnak is arról, hogy e vidéknek mintegy kulcsát képező átjárást az ellenséges hadak betöréseinek meggátolására, kellőleg védelmezték. Ily erődítvényi művek a mult századbeli Laudon-féle sánczok, valamint az 1877-iki orosz-török háboru idejében emelt redo-utak.

Bármerre járunk-kelünk e vidéken, mindenütt ujjabb és ujjabb élvezetet merithetünk s bizonynyal, ki egyszer felkereste: soha sem fogja feledni!

Székelyföldi fürdők. *)

Irta: Réthy Dezső.

A székelyföld, melynek területét fele részben ős erdőségek borítják, a magyar birodalomnak természeti szépségeiben leggazdagabb vidékei közé tartozik. A Maros, Küküllő és az Olt völgyei kimerithetetlen változatban tárják az utazó elé vadregényes szépségeiket s kínálják, itt-ott már emberi gondozásról is tanuskodó üdülő helyeiket. Nagy kincs rejlik a természetnek eme pazar áldásában, mely bőven fog még kamatozni a székely nép javára, csak hozzáférhetőkké kell tenni e helyeket vasutakkal és a kor igényeinek színvonalára kell emelni czélszerű befektetésekkel. Ha e szebbnél-szebb helyekre a fővárosból s az ország nagyobb városai-ból meg a szomszédos országokból vasuton lehet utazni s ott minden kényelem feltalálható lesz, amit csak a mai kor nagy városainak embere megkívánhat, nem ezrével, hanem tizezérel fognak a székelyföldre zarándokolni az idegenek, akiknek növekvő forgalma a szegénységgel küzdő hegyvidéki nép kereseti viszonyaira ma még kiszámithatailan üdvös hatással leend.

És a kamara területén nem csak kies fekvésű üdülő helyek kínálnak nagy változatosságban, hanem különböző *gyógyító erejű fürdők és források* is bőven fordulnak elő. Egyesek ezek közül, mint Borszék, Elő-

*) A marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara most kiadott jelentéséből vesszük ki e cikket, mely sok érdekes adatot sorol fel a székelyföldi fürdőkről. A kamara ez első jelentését Réthy Dezső titkár igen szépen állította egybe. Szerk.

patak, Tusnád már kiváló hirnévnek és kedveltségnek örvendenek; a nagyobb része azonban csak ezután emelkedhetik arra a színvonalra, mely azokat számos előnyüknél fogva, kétséggel megilleti. E fürdőket és az ott található források ásványvizeivel való ke reskedést, ez üzletág nagy jelentőségére való tekintettel, a következőkben lehető részletesen ismer- tetjük.

A *bibarczfalvi* savanyuviz-forrás, mely Udvarhelymegyében $\frac{3}{4}$ órá- nyira esik az ágostonfalvi vasut-állomástól, óránként 30.000 liter kitűnő minőségű szénsavas vizet szolgáltat. E vizből a jelentésünk tárgyát tevő évt en körülbelől 50.000 üveg került forgalomba. Szállítottak belőle Oláh- országba is. A főkut a bibarczfalvi biztokosság tulajdona; jelenleg azon- ban bérbe van adva évi 620 forintért. Mint fürdőt nem igen keresik föl, mert az épületek el vannak hanyagolva. A tulajdonosok különben eladni szándékoznak e telepet.

Bodok, Háromszékmegyében, Sepsi-Szent-Györgytől $11\frac{1}{2}$ kilométer- nyire, gazdag a borszékihez hasonló savanyuviz-forrásokban, melyek jele- sebb földes-vasas vizeink közé tartoznak. A tárgyalt évben elszállítottak innen mintegy 25.000 üveg ásványvizet. Fürdőhasználatra még nincs berendezve.

Borszék, Csikmegyének északi részében 882 méter magasságban fekszik a tenger színe fölött. Vasuton Szász-Régen felől közelíthető meg legkönnyebben, bár innen is még $8\frac{1}{2}$ órai utat kell kocsin tenni. Ennek tulajdonítható, hogy e fürdőt kisebb arányokban látogatják, mint azt ~~kom~~ pász fekvésénél és kitűnő gyógyító forrásainál fogva megérdemelné. A tárgyalt évben 1105 fürdő-vendég időzött ott, kik közt 150 volt külföldi. 1890-ben ellenben a fürdővendégek száma 1186 volt, köztük 174 külföl- divel. A fürdőigazgatóság jelentése szerint a tárgyalt év október havának végéig 1,800.000 üveg ásványvizet szállítottak el. A mult nyáron az igaz- gatóság jelentékeny kárt szenvedett a miatt, hogy a bibarczfalvi vizből több mint 200,000 üveggel árusítottak el *borszéki viz* elnevezés alatt. A fürdő egyébiránt Borszék, Ditró és Szárhegy községek közbirtokossá- gának a tulajdonát képezi.

A *csik-zsögödi* fürdő Csik-Szeredától 2 órányira, az Olt partján fekszik 648 méter magasán. Végtelen erdőségekkel van körülvéve s forrásainak leglényegesebb alkatrészeit a jódnátrium, kettős szénsavas nátrium és kettős szénsavas vas képezi. E viz különösen sikeres hatásának bizonyult hülés okozta bénulások, görvélyek és egyéb vérbajok eseteiben. A tárgyalt évben azonban mindössze 357 vendég látogatta, mert berendezése még kezdetleges. A fürdő magán tulajdont képez. Itt nagy beruházásokra

volna szükség, hogy a fürdőt a kor színvonalára lehessen emelni. Azért kívánatos, hogy tőkepezéses vállalkozók vegyék át e szép jövőre hivatott fürdőt, melyet tulajdonosa hajlandó is eladni.

Előpatak, a földvári vasuti állomástól mindössze $\frac{3}{4}$ órányira fekszik Háromszékmegyében 624 méter magasan. Az előpataki vízben a vas, szódá, magnesium bicarbonat és szénsav rendkívül szerencsés vegyületben fordul elő, mely oknál fogva e víz a gyomorbajok és altesti bántalmak különböző eseteinél kiváló sikerrel használható. A tárgyalt évben e fürdőt 1350 vendég látogatta, köztük 650 külföldi. Míg 1890-ben 1086 volt a fürdőben tartzkodók s ezek közt 570 a külföldiek száma. Az évente elszállított ásványvíz mennyisége 600.000 és egy millió üveg között változik.

Görgény-Sóakna, $\frac{3}{4}$ órányira fekszik a szászrégeni vasuti állomástól a görgényi havasok alján. 27.5° C hőmérsékű vize a legtömörebb sók közé tartozik s hatása csúsz és kőszvény ellen, valamint női bajokba kitűnő. A tárgyalt évben 110 állandó fürdővendége volt.

A *homoródi fürdő*, mely két órányira van Székely-Udvarhelytől, Kápolnás-Oláhfalu község tulajdona, mely azt évenként bérbeadja. A fürdőben 1891-ben 350 vendég fordult meg. A forrásaiból nyert szénsavas vasas vizet hordókban, korsókban és üvegekben szállítják el, legnagyobb részt Udvarhelyre, Kereszturra és Segesvárra. Vasuton eddig csak üvegekben lett szétküldve, mert az előnyösebb szállítási módot, t. i. 5 literes korsókban élvezeti ivó vizül való szétküldését nem lehet a még most is magas vasuti díjtételek miatt eszközölni. Az 1891-ik évben volt a forgalom 50,455 üveg, továbbá korsókban Udvarhelyre szállítva 146,700 liter és hordókban szállítva Udvarhely, Keresztur, Segesvár, Kőhalomba 117,700 liter; összesen tehát 314,855 liter. Ezek legnagyobb része élvezeti ivóvizül fogyott el, míg egy része gyógyító vizül használtatott. A fürdő a mostani bérleti rendszer mellett soha sem fog nagyobb előhaladást tenni, ha csak huzamosabb időre ki nem adják úgy a kut, mint a fürdő bérletét s így is csak nagy áldozattal lehet eredményt elérni, mivel magában a megyében is sok, előnyösebben és közelebb fekvő fürdő, illetőleg ásványvíz van.

A *kászon-impéri* «répáti» forrás savanyuvize kitűnő élvezeti ital s gyomorbajokban rendkívül jó hatása. A tárgyalt évben e vízből 400.000 üveggel szállítottak el. Minthogy azonban e forrás Csikmegyében, a répáti havasok rengetegei között, nagyon félreeső helyen fekszik, e víznek kezelése és elszállítása igen költséges. A vasuti szállítási díjak egyáltalán, főképpen azonban a használatból visszatérő üres palaczkok szállítási díja, az államvasutak vonalain szerfelett drágák.

Az a körülmény, hogy a visszatérő üres palaczkok az államvasutakon 70—75 százalékkal drágábban szállítatnak, mint maga az ásványviz, e cikk nagyobb forgalmát rendkívül megnehezíti, pedig megfelelő és méltányos vasuti kedvezmények mellett a székelyföld becses ásványvizeiből évente több millió palaczk vizet lehetne a külföldre is eladni s azokkal a honi piacról sok alárendeltebb minőségű külföldi ásványvizet, melyek nem is mindig természetesek, ki lehetne szorítani. A székelyföldi vizekkel, minden természetes jóságuk s azoknak a legkitünőbb kezelésben való részesítése mellett is igen nehéz a versenyt megállani, mert e források a világpiacztól félreesvén, itt amugy is minden felszerelési anyaghoz csak drágán és nehezen lehet jutni; mely súlyos helyzetben csak a vasútnak olcsóbb díjtételeivel lehetne némileg segíteni.

A *kirulyi fürdő*, (Udvarhelymegyében) melynek tulajdonosa Lövete község, még annyira kezdetleges állapotban van, hogy alig 10—15 család élvezi vadregényes vidékét és fenyves levegőjét. Ezek is nagybárá segésváriak és medgyesiek, kik csekély haszonbér mellett, maguk építették lakóházaikat. Kár, hogy e szép fekvésű fürdő teljesen el van szigetelve; még csak rendes útja sincsen, hanem csak erdei úton lehet, nagy nehezen odajutni. Ezért inkább csak kirándulások alkalmával keresik föl idegenek e fürdőt; ezek azonban ott meg nem állapodhatnak, mert vendéglős nincs. A fürdő vize vasas és igen kitünő, forrása is elég bő; de a fürdőhelyiség annyira el van hanyagolva, hogy nemsokára teljesen hasznavehetlenné válik. A kirulyi vizből, a távolság és utak hiánya miatt, sehova sem szállítanak.

Korond, Székely-Udvarhelytől harmadfél órányira 534 méter magasan fekszik a Korond patak mellett. Sós vize, mely 17,3 °C. hőmérsékű, szén-savban gazdag, tüdő- és lélekzési bajokban, valamint vérszegényekre és gyomor-bajosokra nézve igen jó hatású; kereskedelmi forgalomba azonban nem jön. A fürdőhelyiségek nagyon elhanyagolt állapotban vannak. A tárgyalt évben 136 vendég fordult meg; 1890-ben 122.

A *kovásznai* «pokolsár», «horgác», «sós» és «galamb»-források vizeit csúzos, köszvényes, görvélyes és idegbajokban, valamint légzőszervi s egyéb hurutos bántalmaknál rendkívül sikerrel használják. A fürdőt egy háromszékmegyei részvénytársaság 40 évre kibérelte s a kor igényeinek megfelelőleg alakítja át. A brassó-háromszéki vasut kiépülvén, e fürdő most már könnyen hozzáférhető s így biztosan remélhető, hogy forgalma gyorsan fog emelkedni. A tárgyalt évben 855 vendége volt, köztük 90 külföldi. Az ásványvizből körülbelül 80.000 üveggel szállítottak el.

Málnás, szintén Háromszékmegyében, két órányira esik Seps-Szent-

Györgytől. Vizeit, melyek szénsavban és kénhydrogénben gazdagok, részint pedig vasas tartalmuak, az emésztő szervek bajaira használják; de üzleti forgalomba még nem jöttek. A tárgyalt évben 367 vendég volt e fürdőn, köztük 47 külföldi.

Szejke-fürdőt, mely Székely-Udvarhelytől félóránnyira fekszik 568 méter magasan, csúzos, köszvényes bajokban használják; berendezése azonban még kezdetleges s így rendes fürdővendég kevés fordul meg itt.

Szováta, a Kis-Küküllő mentén, M.-Vásárhelytől 35 kilométer távolságra esik. Vízét hasonló bajokban használják, mint a Szejke-fürdőt. A tárgyalt évben körülbelül 400 vendége volt.

Mint jelentékeny nevezetességet megemlítjük itt a Sepsi-Szent-Györgytől másfél óránnyira eső *sugás-fürdői* «gyilkos barlang»-ot, melynek szén-savas gázától sok köszvényes beteg gyógyult ki.

Kamarai kerületünk legszebb fekvésű fürdőhelye a Csikmegye déli részében az Olt partján elterülő *Tusnád*. Forrásvizei sós, vasas és jódtartalmuak s különböző hőmérsékűek. E szép fürdőhelyet, noha távol esik a vasuttól, sokan látogatják. A helyi vasuti összeköttetése lesz, kétségkívül, az ország legjelentékenyebb fürdői közé emelhetdik. E fürdő közelében van a híres *torjai* kénkő (büdös) barlang s a vadregényes *szent-annai* tó.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I R O D A L O M.

(Budapest fürdői és ásványvizei). Közelebbről hagyta el a sajtót «*Budapesti fürdői és ásványvizei*»; írták *Gerlóczy* Zsigmond dr. és *Hankó* Vilmos dr. Kik Budapest valamelyik fürdőjét, vagy ásványvizét akarják használni, alapos tájékoztatást szerezhetnek belőle a beren-

dezést, ellátást, gyógyító hatást és a költségeket illetőleg. A képekkel gazdagon illusztrált díszes munkának ára 1 frt 20 kr. Megrendelhető dr. Gerlóczy Zsigmondnál, Budapest, VIII. Röck-Szilárd-utca 32 sz.

T U R I S T A S Á G.

(Kovásznai kirándulás.) Az Erdély-részi Kárpát-Egyesület háromszéki oszt., mely oly szép számú tag részvételével gyorsan alakult meg, ma tartotta első kirándulását Kovásznára, erre a csudás helyre, melynek sajátos székely jellege páratlan, ásványvizekben való bővelkedése pedig — műkincs. S.-Szentgyörgyről 46-an indultak el az egyesületi tagok a délelőtti vona-

ton, melyben a társaság számára külön kocsik voltak fentartva. A díszes társaság legfőbb ékességét bizonyára a résztvevő hölgyek koszorú képezte. Ez által is jelét adta az Egyesület, hogy képes az érdeklődést maga iránt felkelteni s leg-hathatósabb támogatást is megszerezni. A társaságot szállító vonat a legjobb hangulatban érkezett a három-

széki vasut «Kovászna» állomására, a hol az orbai járás vidéki albizottsága fogadta, élén *Hollaky Attila* elnökkel. A kirándulást vezető háromszékvármegyei főispánt, *Potsa Józsefet*, Szócs Gerő, kovásznai ev. ref. lelkész üdvözölte lelkesült beszédben, viharos éljenek között. *Potsa József* főispán megköszönve a szives fogadtatást a vasuton érkezett vendégek s az állomásnál megjelenet egyesületi tagokkal együtt kocsira szállt. Harmincz kocsiból álló menet, élén 12 tagból álló lovas banderium, zászlókkal a lakosság élénk érdeklődése és éljenek között vonult be a községbe. Az elszállásolásról az orbai albizottság gondoskodott lekötözött módon. Délutáni 1 óraker a társaság, melyhez csatlakoztak Kovászna község intelligenciája s a sepsi-szentgyörgyi vasparipások, kik bicziklin tették meg a 32 kilométernyi utat — *Deák Imre* vendéglőhelyiségéhez épített terjedelmes új nyári csarnokban gyűlt össze közebédre. Az ebéd egyuttal s időnyerés szempontjából a kirándulási közgyűléssel kapcsolatban folyt le. Leves után *Potsa József* főispán, elnök a közgyűlést megnyitván, mély részvétellel emlékezett meg arról a nagy emberről, a kinek igazi jelszava volt, hogy az idő pénz. A kinek elhunyt nemzetünknek oly pótolhatatlan veszteség s a ki számos országos fontos dolgai mellett talált időt nagy szive gondját az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületre is kiterjeszteni. Indítványozza, hogy *Baross Gábor* néhai kereskedelemügyi m. kir. miniszter emlékére a közgyűlés jegyzőkönyvileg örökítse meg. A meghatott közgyűlés az indítványt egyhangulag határozattá emelte. *Berecz Gyula* az E. K. E. háromszéki osztályának titkára a közgyűlés részéről köszönetet mond elnök főispánnak a kirándulás tervezéseért és vezetéseért; szavait a közgyűlés a főispán éltetésével kísérté. Azután bejelentette a titkár, hogy a ko-

lozsvári központi E. K. E. választmánya *Velits Ödönt*, Torda város polgármesterét bizta meg képviseltetésével: a ki a kirándulásban meg is jelent. A közgyűlés a központ képviselőjét éljenek között köszönti. Jelentést tesz a titkár, hogy a háromszékvármegyei választmány 110 taggal alakult meg s a tagok száma folyton növekedőben van. Az E. K. E. alsóféhérvárm. osztálya megleghangu átirattal üdvözli a háromszékvármegyei osztályt első kirándulása alkalmából. A központi választmány jegyzőkönyvben adott kifejezést örömének a háromszéki választmánynak megalakulása fölött. *Potsa József*, elnök körvonalozza a kirándulásokkal együtt járó teendőket s óhajtja nevezetesen Kovásznára nézve, hogy a fürdők, lakások, ivóvizek egy kiküldött bizottság által részletes szemle alá vétessenek s ez terjeszsen jelentést elé a tapasztalatokról, a hiányokról s a szükségesnek talált legszükségesebb teendőkről. A közgyűlés a javaslatot határozattá emelte s bizottságba kiküldötte *Antal Mihály* dr. m. főorvost, *Binder Adolf* gyógyszerészt, *Bánffy Farkas* br., *Baroczky Ferencz* e. tagokat stb. Elhatározta a közgyűlés *Damokos Ödön* dr. indítványára, hogy a legközelebbi kirándulás helye az Ojtozszoros lesz. A program is megállapítottat nagyjában, június hó 18. és 19-ik napjára. Első nap délután 1 óraker érkezés *Kézdi-Vásárhelyre* s ott időzés, délután estély az egyesület javára. 19-én utazás *Soósmezőre*, az ojtozi szoros nevezetességeinek megtekintése. *Soósmezőn* közebéd s estére vissza *K.-Vásárhelyre*. A részletes program összeállításával elnök, és a k.-vásárhelyi s vidéki osztály választmánya bizatott meg. A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldettek *Kelemen Lajos*, *Vajna Miklós*, *Bogdán Arthur*, *Damokos Ödön* dr., mire elnök a közgyűlést éljenek között bezárja. Az ebéd bevezetéseképen lefolyt

közgyűlést követte a valódi közebéd, mely természetesen számos felköszöntő nélkül dehogyan folytatható le! Potsa József elnök poharat emelt a központi választmányért és jelenlevő képviselőjéért Velits Ödönért s felemlíti, hogy a központ méltányos figyelme a vidék iránt felhívandó volna. Szóts Gerő az orbai albizottság végtelen örömét fejezte ki, hogy a kirándulás így szépen sikerült; de nem is lehet ez másképpen, mert a mely jó ügynek a pártolói, annak sikerülni kell. Poharat lelkesült éljenzés között emeli a nőkért. Potsa József elnök a kirándulás helyének megválasztását megokolni kívánja. A nagyjövőjü Kovásznát választotta az egyesület, mert ennek közlekedési viszonya jelenleg még kedvezőbb s mert az E. K. E. feladata emelni és fejleszteni minden tényezőt. A kiküldött bizottság jelentéséből Kovászna fürdő okulni fog s ezt hasznára fogja fordítani. Poharát Kovászna lakosságáért emeli, mely oly szeretettel fogadta a kirándulókat s óhaját fejezte ki, hogy község és E. K. E. együttesen munkálkodhassék Kovászna fejlesztéséért. Éljen Kovászna! Deák Domokos a háromszéki osztály titkárat Berez Gyulát élteti. Csia György a háromszéki osztály elnökét, Potsa József főispánt élteti hatalmas éljenzés között. Id. Donáth József kifejezést ad annak a kellemes hatásnak, melyet az E. K. E. megjelenése keltett. Egyetértés és ösztentartás szüli az erőt. Hogy az E. K. E. erős legyen: élteti az egyetértést. (Éljenzés.) Babarczy Ferencz e. tag az orbai járási albizottság elnökét Hollaki Attilát élteti általános éljenzés között. Szóts Gerő e. tag a minden jók kezdeményezőjét és munkását, Potsa J. elnököt élteti. (Éljenzés.) Bodor Tivadar dr. szerint hiába való minden szép eszme és minden alapjában jó dolog, ha nem lehet általánosítani és divatba hozni. Kívánja, hogy a székelyfürdők és köztük Kovászna mielőbb jöjjen

divatba. Szentiványi József poharat emel azért a férfit, a ki úgy a juszticia terén, valamint a tanügy munkásaként s minden téren mindig dolgozott s most sem nyughatik, mert érdeklí őt minden nemes eszme, így az E. K. E. ügye is. Éljen Donáth József nyug. törvsz. elnök. (Éljen!) A fogások véget érven a közebédet is feloszlatta elnök.

*

A kiküldött bizottság, melyhez csatlakoztak még többen, a fürdő terület megtekintésére indult. A hölgyek kocsi-kon ellátogattak Vajnafalvára és a térré-nyulafalvi vasut Alsó-Sikló állomásához, mely csak megelőző nap fejeztetett be, egészen újból építve s adatott át a forgalomnak. A bizottság Antal Mihály dr., Babarczy Ferencz, Binder Adolf, Bánffy Farkas br., Berez Gyula titkár, Csia György részvénytársulati igazgató kalauzolása mellett Kelemen Lajos, Velits Ödön, Gyárfás Győző központi választmányi tagokkal és Vántsa György jegyzővel körutat tett. Mert valóságos körut az, míg Kovászna minden természeti kincseit végig lehet járni. Először is az új sétahelyet vette vizsgálat alá. Aztán a Pokolsárt és a tűzoltó torony alatt levő ivóforrást. A szükséges észrevételek jegyzőkönyvre vétettek. Majd a Mikes-fürdő, az Apor-telek és kutak s az Irmalak villa következett sorra. Azután a Soós-fürdőt, a Hankó-kutat, a híres Horgáczt vizsgálták meg s az Alsó-Sikló állomáshoz is kirándultak. A vizsgálat eredménye terjedelmes munka fog lenni. Az estély gyűjtötte ismét egybe a kirándulókat. A Deák-féle csarnok hangverseny-teremmé alakult át erre az alkalomra. Elsőnek a zágoni dalárda jelent meg az emelvényen. »Tied vagyok, tied házám!...« cz. dal oly frenetikus tapsot aratott, hogy kétszer kellett egy-egy új produktummal fellépni. A hat tagból álló dalárda nemcsak szabatosságával lep meg; de a hangok szépsége épen hogy pá-

ratlan. Az E. K. E. céljairól Berecz Gyula tartott felolvasást. A turistaság becsét fejtegetve, az ismeretlenség megszüntetését mondja ki elvül. Fürdőinket, ásványvizeinket meg kell ismertetnünk a nagyvilággal. De a befektetésekre nézve nem szabad az idegen jövedelemre fektetnünk a súlyt; hanem az épen helyes beruházások kamatait követelhetjük vissza a nyújtott kényelem alapján. A felolvasás részletesen tárgyalta az E. K. E.-nek programszerűleg is kitűzött céljait és általános helyeslést vívott ki. Következett Reményik Kálmán tilinkója. Ez a bűvös, speczialis kis hangszer épen az E. K. E. kiegészítője kell, hogy legyen jövődében. Ugy beleillik ez a kis furulya a Kárpátokhoz kötött intézményekbe, hogy párját kell keresni. Nem is maradt taps nélkül a tilinkó szó. Kétszer, háromszor újból és újból felhangzott mindig szebben, mindig bájosabban. Ugy hisszük, hogy kirándulásainknak állandóan kiegészítő gyönyörkedetője lesz a Reményik furulyája. Most Vajna Mihálynak nagy gonddal irt felolvasása következett Kovászna fürdő és környékéről Lakatos Gyula sikerült szavai után a tánc vette kezdetét.

(A Magyar Turista-Egyesület kirándulásai). A M. T. E. meghívta egyesületünket a pünkösdkor rendezendő kirándulásokra. A meghívó szövege ez: Tekintetes Elnökség! Tisztelettel van szerencsénk értesíteni, hogy a Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztálya, a testvér-osztályok tagjainak részvételével, pünkösdkor a Magas-Tátrába kirándulást rendez, a melynek programját van szerencsénk ide csatolni. Óhajunk az, hogy eme nagyobb szabású kirándulásunkban a rokon-egyesületekkel szorosabb viszonyba léphessünk, miért is van szerencsénk a tekintetes elnökség bölcs vezetése alatt álló egyesületet erre a kirándulásunkra meghívni, kérve hogy a kirándulás programját az egyesület t.

tagjaival alkalmas módon (körlevélben, esetleg hirlapi úton) közölni méltóztassék. A midőn még szerencsénk van értesíteni, hogy a program a szükséges tudnivalókat tartalmazza, egyébként pedig felvilágosítással bármikor készséggel szolgálunk, annak a reményünknek adunk kifejezést, hogy a tek. elnökség vezetése alatt álló egyesület t. tagjai nagyobb számban fognak kirándulásunkhoz csatlakozni. Kiváló tisztelettel: *Téri Ödön* dr., ügyvivő alelnök, *Thirring Gusztáv* dr., titkár. — A program következőképen van összeállítva: *Kirándulás a Magas-Tátrába.* A Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztálya, a testvér-osztályok tagjainak részvételével, folyó évi június hó 3—7-ik napjain (a pünkösdi ünnepek alatt) a Magas-Tátrába öt napos kirándulást rendez, melynek tervezete a következő: I—II. nap. Június hó 3-án—4-én. Indulás június hó 3-án (péntek) esti 7 óra 45 perczokor a M. Á. V. központi pályaudvarából induló, személyvonattal Kassán, Poprád-Felkán át Késmárkra. (Reggeli a kassai vasúti vendéglőben). Érkezés Késmárkra délelőtti 10 óra 56 perczokor. Bevonulás a Meese-féle vendéglőbe, itt ebéd. Ebéd után Késmárk nevezetességeinek megtekintése. Esti 6 órakor indulás kocsikon Tátraházára. Érkezés 7 óra előtt. Itt elszállásolás, vacsora. III. nap. Június 5-én (Pünkösdvásárnap). 7 órakor reggeli. Ezután indulás a Késmárki Itató mellett el a Zöld tóhoz. Itt ebéd. Délután Matlárházára, itt uzsonna. Innen a Turista úton Tátra-Füredre. Elszállásolás. Vacsora. IV. nap. Június 6-án (Pünkösdhétfő). Reggeli 7 órakor, utána kirándulás a Tarpataki völgybe s az Öttó völgyébe. Ebéd a Tarpataki Zerge szállóban. Vissza Tátra-Füredre. Vacsora. V. nap. Június 7-én (kedd). Reggeli után 7 órakor indulás a Turista úton a Csorbai tóhoz. Itt ebéd. Délután le a Csorbai vasút-állomáshoz s innét esti 6

óra 9 perczkor indulás Budapestre. Kassán vacsora. Megérkezés Budapestre 8 án reggeli 8 órakor. *Általános megjegyzések:* A társaság a vasúton, külön részére fentartott kocsikban utazik. Elszállásról és programmszerű ellátásról a rendezőség gondoskodik. A kik nem akarnak éjjel utazni, azok d. u. 2 óra 25 perczkor induló gyorsvonattal utazhatnak Kassára, de tartoznak a személy- és gyorsvonat közötti különbséget megfizetni s Kassán való megszállásukról s étkezésükéről maguk gondoskodnak. *Úti költségek:* Minden résztvevő, a kirándulás összes költségei fejében (vasút, kocsi, szállás, programmszerű ellátás [azonban italok nélkül] stb.), ha I-ső osztályban utazik 30 frtot, ha pedig II-ik osztályban utazik 25 frtot fizet. *Megjegyzés:* A kik vasúti jegyet nem igényelnek, vagy pedig nem Budapestről indulnak s így vasúti jegyüket maguk váltják meg, a szállás és ételmezés költségeinck fedezésére 12 ftrnyi részvételi díjat fizetnek. *Részvételi módok:* A kirándulásban részt vehetnek a M. T. E. tagjai és családtagjaik. A részvételre jelentkezhetni a Budapesti Osztály pénztárosánál: Károlyi György papirkereskedő úrnál (V. ker., Dorottya utca 10. sz.); jelentkezés alkalmával az egész összeg lefizetendő. A jelentkezés határideje május hó 30-ika (hétfő) esti hat óra. A részvételi jegyek az indulás előtt a pályaudvarban fognak átszolgáltatni Később jelentkezők részére a rendezőség sem vasúti jegyről, sem elszállásról és ellátásról nem gondoskodhatik. A kirándulásban résztvevőket tisztelettel kérjük, hogy az utazás egész tartama alatt, a társas-ebédeken is, úti ruhában sziveskedjenek megjelenni. Hölgyek részére a lehető legnagyobb kényelemről gondoskodtunk. E kirándulásokra jelentkezőket az E. K. E. központi irodája is elfogad.

(Kirándulás a Nyegojra). A

délkeleti Kárpátoknak eme legmagasabb hegyére szándékozik menni *Hangay Oktáv* kereskedelmi akadémiai tanár Kolozsvárról. A julius végén vagy augusztusban teendő kirándulásra társakat keres s kéri a jelentkezőket, hogy vele személyesen vagy levélben érintkezzenek az utazás ideje s módja felől. Szép lenne, ha egyesületünk több tagja mondhatná el, hogy a Kárpát legnagyobb havasán is volt. A kirándulás legkevesebb egy hétre terjedne, egyéb részletek megvizsgálásával.

(Az Andrássy-havasokra) az E. K. E. kolozsmegyei osztályának megengedték, hogy az Öreghavas alján turista menedékházat állítson. *Hangay Oktáv* osztály alelnök közbenjárásával az összes épüleanyagokat az uradalom ingyen szolgáltatja.

(Messzelátó a Hójában). Kolozsvárnak alig van valamire való üdülő-helye. Ünnepek alkalmával a lakosságnak nincs hová kirándulni. Az E. K. E. kolozsmegyei osztály ezen segítettő, május hó 15-én kirándulást rendezett Kolozsvár környékére, hogy a szebb pontokat számba vegye. A kirándulás vezetője *Hangay Oktáv* osztály alelnök volt. A kirándulók igen szép helynek találták a Hója gerincz végén emelkedő csúcs alaku hegyet, melyről tiszta időben gyönyörű kilátás nyílik a Cziblesre, az Öreghavasra, Gergelyhavasra, Magurára és a Szamos völgyére. A hely a román. kath. státusé. Az osztály kérelmezni fogja, hogy e helyet engedje át az egyesületnek. Ide építené azután az osztály a messzelátót és teremene Kolozsvárnak az utak kijavításával egy kellemes kiránduló helyet. A kijelölt helyhez 3 úton is hozzá lehet férni, a Hója gerinczén, folytonos kilátással a városra és a Szamos völgyre; a Hója erdön hús árnyékban, és a Kányamál rendes útján.

(Menedékház a Detonátánál). Az alsó-fehérmegyei osztály első teendői közé sorozta megalakulása után mind-

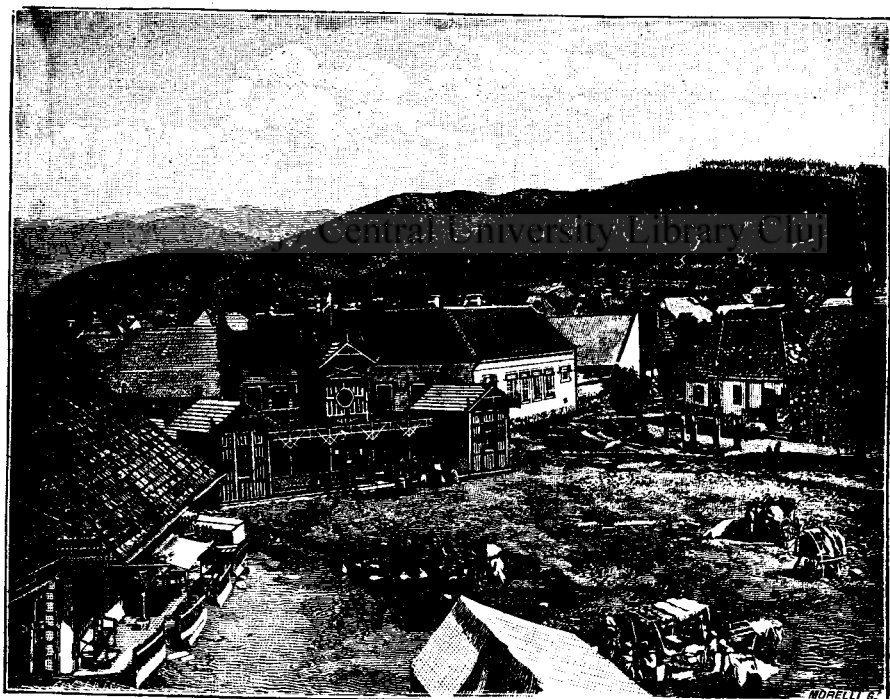
járt a Detonátára egy menedékház építését. Erre nézve a központi választmány segítségét kérte. A központ már előzőleg tervbe vette a királyi kincstárral egyetemlegesen a menedékház felépítését s így most a legkedvezőbb kilátások közt folynak a tárgyalások minden irányban.

(Ó-radnai kirándulás). A központ által rendezett ez a kirándulás is szép^{en} sikerült. Az időjárás daczára egészen az Ünökő aljáig mentek a kirándulók. Feljebb menni nem lehetett, mert az Ünököt még hó borítja.

FÜRDŐÜGY.

Szerkesztőségünk a nagy közönségnek szívesen ad felvilágosítást az erdélyi részek fürdőiről és nyaraló-telepeiről.

(A kovásznai «Pokolsár» új épületei.) Évszázak óta ismeretes a «Pokolsár» Erdélyben; századok óta járnak csodájára e tombolva felfakadó viznek a környék lakói s a Háromszéken uta-

Kovászna piacza.

zók. A természet e páratlan alkotása valóban méltó is az emberek bámulatára. A víz, melynek hullámai ma szeliden nyaldossák a medenczék alsó lépcsőit, holnap kavargó, forró, buzgó, dagadó, ki-

töréssel fenyeget s hangos lármával osztrómolja a felső lépcsőket; estére a víz visszahúzódik, a hullámok pedig szépen elsimulnak. Hogy mikor szállt le az ember legelőször a Pokolsár hullámaiba,

mikor hívta vizét segítségül először beteg testének gyógyítására — nem tudjuk; a felől azonban tisztában vagyunk, hogy a század elején már széltiben használták, mert ez időből megbízható orvosi értesítések állnak rendelkezésünkre a Pokolsár gyógyító hatását illetőleg. A viznek csodahatását látták már régen a rheumás betegek s ideges korunkban pedig az idegbajosok. A viznek csodahatásait a hír szárnyára kapta s elvitte messze földekre. A Kovásznára sercglő betegeket már nem volt képes a két kis bassin befogadni. A mint a fürdő-részvénytársaság kezelése alá vette a fürdőt, első teendője az volt, hogy a Pokolsár fürdőmedenczeit megnagyobbította, s a medenczék fölé diszes épületet emelt. A medenczék megnagyobbítása a viznek csak javára szolgált; a víz nagyobb felületben érintkezik most a levegővel, miáltal hőmérséklete 4—5 fokkal emelkedett. Képünk Kovászna község piaczat, s azon a Pokolsár diszes épületét tünteti fel. Nem telik belé tiz esztendő, s a Pokolsár Kovásznát a rheumás- és idegbetegek s kitünő alkali-sós ivóvizei (a Horgác, Galambok kútveze) a gyomor- és gége hurutosok Mekkájává fogja tenni. *Hankó Vilmos dr.*

(Az erdővidéki Baross-forrás) megérdemlett elismerésben részesül. A fővárosból egyre érkeznek a nagy megrendelések a forrás igazgatóságához Baróthra. Hogy a megrendelésnek eleget tehessenek, a töltő személyzet a nap egész folyamában munkában van. A víz nagy felkarolása azt bizonyítja, hogy a jó portéka még mindig megtalálja a maga piaczat és közönségét.

(Borszéki víz.) A borszéki fürdő igazgatósága, a borszéki víz főraktárát (a fővárosra és a Dunántuli részekre) Édeskuthy Lajos fővárosi nagykereskedőnek adta át. Jobb kézbe csak akkor adhatta volna, ha maga nyit raktárt Budapesten s maga kezébe veszi. De ide ember kell a gátra. Édeskuthy működésétől reméljük, hogy az *Ásványvizek királya* valahára elfoglalja az ásvány-

vizek között a fővárosban is az őt megillető első helyet.

(Építsünk nyári lakokat a borvölgyi fürdőben!) Az E. K. E. máj. hó 8-án vette át a borvölgyi fürdő kezelését a kir. kincstártól 30, illetve 60 évi időtartamra. A fürdő a besztercze-naszódi havasok közt fekszik, egy gyönyörű alakulású völgyben, melyen vig csobogással fut keresztül az Izvor patak. A völgy egyik mellék bevágásában vannak a fürdő épületek. A völgy két oldalát magas fenyő hegyek övezik. Kiálló csucok, fenséges alakzatu sziklák, néhol egészen lapályos fensíkok kínálkoznak arra, hogy ide nyári lakokat építsünk. Talán szebb és regényesebb helyeket alighatnánk ily célra. Épen ezért a Kárpát-Egyesület készséggel nyújt módot mindenkinek, hogy e helyekre nyári lakokat emelhessen. Az építő anyagot önkezelési árban szerzi be és az építést is hajlandó vezetni, ha ezzel megbizátnék. A kik tehát ezt a kínálkozó alkalmat megragadni akarják, ebbeli szándékukat közöljék az egyesülettel, mely a részletekre nézve szívesen ad bővebb felvilágosítást. Már előre jelezzük, hogy az építés igen olcsón fog keresztül vitetni, a mennyiben a fürdőn most folyó egyesületi építkezések ezt azzá teszik.

(A borszéki fürdő per alatt.) Évek óta foglalkoznak már a bíróságok ama vitás kérdésekkel, a melyek Borszék tekintetében Ditró és Szárhegy székely községek képviselőtestülete és közbirtokossága között felmerültek. A hatal-

mas székely birtokot, Borszéket a hozzátartozó havasokkal együtt, mint oszthatlan és elidegeníthetlen közös birtokot a kuria a két község székely közbirtokosságának ítélte oda. Nemsokára az a kérdés merült föl, hogy az arányosítás kulcsának megállapításáig ki kezelje a fürdő jövedelmét. A csikszeredai törvényszék a fürdő ügyeinek vezetését a székely közbirtokosok közül választott direktoriumra akarta bízni, de e határozat megfélembetvén, a marosvásárhelyi kir. tábla a birtokkezelést a két község képviselőtestületére bízta, daczára annak, hogy a kuria a vagyont a székely közbirtokosságnak ítélte oda. Mult hó 27-én ítélte végre a kir. kuria a borszéki fürdő jövedelmének arányosítása dolgában. A kuria III. polgári tanácsa a birtokkerületi kulcs alkalmazását rendelte el, vagyis, hogy a jövedelmekből ki-ki oly arányban részesedjék, a mily nagy területtel bír.

(Fürdő használati kedvezmény.) Az erdélyrészi fürdőknek követendő például jegyezzük fel, hogy a temesvári takarékpénztár, mint a Herkulés fürdő bérlője a f. évben a megyei tisztviselők részére több kedvezményes helyet rendszeresített, mely kedvezményt egy a szoba, mint a fürdő áraknál 50%-ból áll.

(Málnás fürdő.) Málnás fürdő fejlesztése érdekében megindult mozgalom immár eredményeket ért el. Az első fürdőbirtokosság, mint ilyen, tudvalevőleg 1873-ban alakult, midőn a fürdőterületet, mely eddig magánbirtok volt, megszerezte és — úgy, a hogy — szervezkedett is. Miután az első berendezésekre 17,000 forintot elköltött, negyvenkilenc évre Ötves Pál gyógyszerésznek bérbe adta. Az egyezség szerint a bérlő a bérlét fejében a 1883-ik évig 24,000 frtot kellett volna, hogy befektessen s a fürdőt a számot tevők közé fejlessze. emelje. Ez a feltétel azonban soha sem teljesedett. Sem a beruházás nem történt meg, sem a fürdő nem emelkedett ki abból a szigoruan provinciális jellegből, melynek toldás foldása nem elégséges arra, hogy a becses természeti adományok kapossá és forgalmilag értékessé váljanak s szórakoztató és kényelmes fürdőhely keletkezhesék. Az 1891. évi szeptember hó 15-én tartott birtokossági közgyűlésen a birtokosság elnökéül választotta szotyori Nagy Károlyt: s a bérlési viszonyok megváltoztatásának mul-

hatatlan szükségességét mondta ki. Ennek következtében hosszas tárgyalások után egyezség jött létre Ötves Pál bérlővel. A bérlési kölcsönös kötelezettségek megszüntetésével a birtokosság a szeszárulási váltáságból őt illető 3500 forintot s ezen kívül Mikovinyi Pál legtöbb részvénnyel bíró fürdőbirtokos önként sajátjából 500 foriut pótlékok ajánlván fel, összesen 4000 forinttal a voit bérlőt kielégítette és fejlődési függetlenségét biztosította. Az annak idején leltár mellett átadott fürdők, épületek, közterületek, ingóságok — utóbbiaknak többlete becsárban — átvették. A kiküldött választmányi végrehajtó bizottság ülései csaknem permanens jelleget öltöttek s ha a kitarítás nem lankad, bizonyára a hozott határozatok megvalósulásával Málnás fürdő sorsa megérdemelt lendületet fog venni. Egyelőre meleg fürdő építését határozta el a választmány. Az Olthid kijavitása, fürdőlakások rendezése, butorozása apró részletekig tanácskozási tárgyai voltak s legelső szükséghez képest a beszerzéseket is elhatározták. A vendéglő csarnokának kijavitása már is munkába vétetett. 2500 forintnyi összeg áll egyelőre rendelkezésre. A vendéglőt, a fűszer-, sütő- és mészáros-üzletet, egyelőre mérsékelt bérért, a végrehajtó bizottság Orosz Lázár sepsi-szentgyörgyi vendéglősnek adta bérbe, kinek hasonló üzletekben való magatartása bizalmat ébresztő volt. Fürdőbiztos, orvos szerződését iránt tárgyalások vannak folyamatban. Az 1892-ik évi fürdőévedra a Hamzsa-féle biharmegyei, széplaki cigizanyenkar szerződötetése van czélba véve.

(A hargitai fürdő bérbeadása.) Csicső község a hargitai fürdő és hozzá tartozó kengődör haszonélvezetét 3 évre bérbe adni határozta 1000 frtért. A mint az árverezési feltételekből látható, a községnek komoly szándéka van, eme igen látogatott fürdő restaurálására, mert a feltételek között az áll: köteles a bérlő a haszonbéren kívül sajátjából a meglévő tükörfürdőt kijavitani, két új tükörfürdőt építeni, az eddigi kengődör fölébe csinos födelet tétetni s azt ablakkal ellátni, azonkívül egy új kengődört ásatni s az előbbihez hasonló állapotba helyezni, végül egy tekepályát építeni melyekért semminemű viszontszolgáltatásban nem részesül. Bár a feltételek elég terheseknek látszanak, de tekintve a fürdőnek

nagymérvű látogatottságát, s azt a körülményt, hogy a hozzáférhetőség úgy új uttal meg lett könnyítve, a bérlet kárral nem fog járni.

(Kérés a fürdőigazgatóságokhoz.)

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület a következő kérést intézte az összes erdélyrészi fürdőkhöz: Egyesületünk m. é. okt. 4-én M.-vásárhelyt megtartott fürdőkongresszusának határozata következtében választmányunk kimondta, hogy az erdélyi turistákra vonatkozólag egy *fürdőügyi, turisztasági és néprajzi* szakfolyóiratot ad ki. A már megindított folyóirat célja és főfeladata lesz, hogy fürdőinknek látogatottságát emelje és a turista mozgalmat hazarészünk felé irányítsa. E végből lapunkat úgy óhajtuk szerkesztetni, hogy míg egyfelől a nagy közönség kedvet kapjon az itt üdülésre, másfelől az orvosoknak utmutatónul szolgáljon a fürdők ajánlásánál. A fürdőket és a szebb turista pontokat képekben mutatjuk be és megfelelő vonzó leírásokban azokat folyton emlegetjük, folyton a közönség szeme előtt tartjuk, hogy mink van és miért nem kell külföldre menni. Mint-hogy azonban egy ily lapnak kiadási költségei felette nagyok s minthogy fiatal egyesületünk csekély anyagi ereje következtében a kiadásokat egymaga nem fedezheti, a kongresszuson résztvett fürdők képviselőinek is egyhangu hozzájárulásával, a költségeknek fedezésére a fürdőtulajdonosok felkérése határozott el. Szerencsések vagyunk ezek következtében hazafias tisztelettel felkérni, hogy *megállapítani sziveskedjék azt az összeget, melylyel lapunkat évente támogatni hajlandó; intézkedni sziveskedjék, hogy fürdőjéről, az innen tehető kiránduló helyekről s a szebb turista pontokról minél több fényképi felvétellel eszközöltessék és hozzánk beküldessék; nemkülönbben odahatni törekedjék, hogy a fürdője területén létező vendéglősök, bérlők stb. eszközöndő hirdetéseiket, reklámjaikat lapunk útján tegyék közzé; s végül hatáskörében sziveskedjék a lapnak propagandát csinálni és minél több előfizetőt nyerni meg. Egyesületünk ezzel szemben teljes tárgyilagossággal, igazságos reklámmal szolgálni fogja minden egyes fürdő érdekeit, előmozdítandja látogatottságát és a balneotechnika újabb vívmányainak a lapban való megbeszélése által a fürdőtulajdonosoknak ad utmutatást a modern*

fürdő berendezésére vonatkozólag, az ásványvizeknek jövedelmezőségét pedig emeljük a tudományos vegyelemzés igaz adataival és hatásának orvosilag bizonyított tényeivel. Azt hisszük, szükség-telen bővebben megokolnunk kérésünk méltányosságát és lapunknak felette fontos közgazdasági, közegészségi szükségességét; épen ezért, midőn kérésünket bizalommal megújítjuk, tisztelettel kérjük megnevezni fürdője ügyeinek intézőjét, illetve képviselőjét, kivel a továbbiak keresztyüvitele alkalmával mindenkor, a fürdőidőszak után 's, levelezhetünk és kitől lapunk részére fürdője részéről adatokat kérhetünk. Kolozsvárt, 1892 máj. 27. Honfui üdvözlettel: *Behlen Bálint* gróf elnök. *Radnóti Dezső* titkár.

(A székely fürdők) czimmel igen figyelemreméltó sorokat olvasunk a székely érdekeket oly kitartással és lelkesedéssel felkaroló *Székely Nemzet*-ben. Adjuk a cikket egész terjedelmében: Abból az alkalomból, hogy Előpatak fürdőt a mult év őszén e czélból kiküldött bizottság alapos megvizsgálás alá vette s a talált hiányok felsorolásával javaslatot tett a fürdő és az egyes lakások használhatása tekintetéből elodázhatatlan helyreállításokról: oly általános észrevételek merültek fel, melyek valamennyi fürdőink érdekében fontosak. Előpatak, ez a par excellence gyógyító fürdő, mely Karlsbad és Franzensbad mellé kell hogy sorakozzék, már a keletkezés időszakában oly kedvező irányu fejlődésnek indult, hogy a többi székely fürdő mintául vette s a szerény viszonyok között vehette is. A további fejlődés azonban nem állott arányban a kezdettel, sőt bekövetkezett egy időszak, mikor a csődület Oláhországból és a keleti országokból megszűnt s ezzel bizonyos mérvű stagnálás állott be. Történet azután is igen számbavehető átalakítás; nevezetesen a közlekedő utnak a fürdő belterületét megkerülő áthelyezésével igen fontos fürdőérdek elégitettett ki. Új fürdőhelyiségek építése és átalakítása² is lendített a fürdő sorsán

s van kilátás arra, hogy Előpatak nagyszabású előmenetelt tegyen. De ennek alapjául szolgáló feltételek érvényesülése az első kellék. Épen ezért fontosnak tartjuk azokat az általános megjegyzések figyelembe vételét, melyeket a kiküldött hatósági bizottság a tárgyalás rendén jegyzőkönyvre vett s melyek anyira közérdekűek, hogy összes fürdőink figyelmét fel kell hogy keltsék. **Ime:** Az igen számos hiánynak, mondhatni türehetetlen állapotok főforrását az látszik képezni, hogy az eddigi építkezések minden terv nélkül, ugyszólván gondolomra történtek. Nem lettek sem tűzrendőri, sem egészségügyi, sem speciális fürdő technikai szempontok figyelembe véve. Erre nézve javasolja a fürdő birtokosság, hogy a vármegye tekintve, hogy területén jelenben létező és még keletkezhető fürdőhelyek vannak illetve lehetnek — szerkesztessen egy speciális fürdőhelyekre szóló szabályrendelet, melynek intézkedései jövőre nemcsak az új építkezéseknél, de a toldalékoknál is (ezeknél történik a legtöbb visszaélés) szigoruan betartassanak. Ebbe felveendő lenne, hogy az épületek földszintje legalább is egy meterrel legyen a talaj színe felett; az alapzat elszigetelő réteggel láttassék el; a vízlevezetés árkolás, vagy más levezetés által lenne biztosítandó. Az ürszékek czementes emésztő gödrökkel és szellőztető készülékkel láttassanak el; a lépcsők csak is el nem éghető anyagból, legjobban kőből készíttessenek. Istállók csak is kivételesen talajt nem szennyező helyen és módon építve engedélyztessenek. Disznóólak feltétlenül, télen-nyáron

eltiltandók. Ajánlja a bizottság, hogy a fürdő-birtokosság kéressék fel, hogy a szemetet a fürdő időszak alatt naponta a kora reggeli órákban erre berendezett házról-házra járó szekéren alkalmas helyre hordassa el. Nem hagyhatja említés nélkül a bizottság, hogy a lakószobák butorzatának legnagyobb része nemcsak hogy nem izléses, kényelmes, ugy a tisztasági, mint egészségi kívánalmaknak megfelelő; de — tisztelet a kevés kivételnek — csaknem egészen régi, elavult, össze-visszaszedett, elhasznált, czélszerűtlen rozoga, sok esetben tisztátalan is. Ajánlja a bizottság, hogy csapadék és szennyvizek lefolyására kellő csatornázás létesíttessék. A bizottság a forgalomba menő ásványvizet töltés és dugaszolását, az üvegek tisztítását is vizsgálat tárgyává tévén, szükségesnek látja, hogy erre a célra egy teljesen szakszerűleg berendezett helyiség építtessék, hogy a kívánt és előirt tisztasági szempontok kellőleg megtartassanak. Végül hiszi a bizottság, hogy addig is, míg a javasolt építési szabályrendelet elkészül, a hatóság csak is bemutatott, felülvizsgált és engedélyezett tervre adja ki az építhetési engedélyt és a most egészségtelen és veszélyesnek jelzett épületekben a lakhatást a helyreállításig betiltja.

(**Homoródfürdőt**) a folyó évi fürdő-időszakra *Koncz Armin* székelyudvarhelyi gyógyszerész vette haszonbérbe, kinek a homoródi ivóvíz forgalomba hozatalánál tapasztalt áldozatkészsége és annak szakértői bevezetése alapján bizton számíthatunk, hogy minden jogos igényt ki fog elégíteni. Szobák nála rendelkezhetők a jun. 15-től szept. 15-ig tartó fürdő-időszakra.

EGYESÜLETI ÉLET.

(**Kolozsmegyei osztály.**) Ez osztályunk f. évi *április hó 11-én* választmányi ülést tartott *Hegedűs Ferencz* kirtanácsos, pénzügyigazgató elnökle alatt.

Az osztály *ügyrendje* elkészülvén a választmány azt elfogadta s megerősítést végett a központi választmány elé terjeszti. Ez ügyrend alapján az osztály

nagyobb tevékenységet fog kifejteni, minek következtében az így fölmerülő kiadások fedezésére az 1892. évre 1 frt *osztálypótlékot* állapított meg, melyet az osztály minden egyes tagja fizetni tartozik. A viselendő terhekkel szemben, az osztály tagjainak előjogokat is kíván nyújtani s ez okból úgy határozott, hogy az osztály által rendezendő kirándulásokban csak azok vehessenek részt, ott csak azok részesüljenek az osztály által nyújtott és kieszközölt előnyökben, a kik az osztálynak tagjai s az osztálypótlék fizetésére magukat kötelezik. E kedvezményt kiterjesztendőnek véli az osztály oly egyesületi tagokra is, a kik valamely más megyei osztály tagjai és ott osztálypótlékot fizetnek. A május hó 2-án tartott osztály választmányi ülés első sorban örömmel vette tudomásul, hogy az osztály betérjesztett ügyrendjét, a f. évi osztály-pótlékra és az osztálytagok ezen alapuló előnyére vonatkozó javaslatát a központi választmányi tudomásul vette, illetőleg helybenhagyta. Tárgyalás alá került a nyári munkaprogram megállapítása, alapul szolgált *Hangay* Oktáv osztály alelnök előadói javaslata, mely szerint e hónapban csak kisebb kirándulások lesznek rendezendők, s első sorban is Kolozsvár város még sokak előtt ismeretlen kiránduló helyeire. Így, igen alkalmas, kényelmesen megközelíthető s szép kilátással kecsegtető pont, a Hója gerinczen végigmenve, a Kányamál u. n. messzelátója, ott egy körlapály létesítésével s kényelmesebb tételével kellemes pihenő helyet lehetne létesíteni, a rendbehozatal s más költségek fedezésére előadó alelnök a maga részéről 10 frot ajánl fel. Hasonlókép kellemes kiránduló helyekül ajánlható az u. n. Bükkerdő, Szt. Jánoskút, Jegenye-fürdő stb fölkeresése. A turista időszak előhaladtával s főkép július és augusztus hónapokban igen szép kirándulást rendezhetni a turi és tordai hasadékokhoz. A reketői, hidegszamosi, dobrini, ruha-egeresi havas tájak megtekintése szintén ajánlható. Mindeme kirándulások részletes programjának megállapítására s javaslattételre az osztály kiküld egy állandó kirándulást rendező-bizottságot, melynek tagjai *Köváry* László elnöklete alatt *Mannsberg* Sándor br., *Hangay* Oktáv, *Primics* György o. alelnökök, *Feilitzsch* Arthur br. közp. alelnök és *Gámán* József dr. o. titkár. El-

határozta továbbá az osztály, hogy ha valamely osztály-tag időközben kisebb kirándulást tervez s erre társaságot keres, e szándékát egy az egyesület helyiségében (Belkirály-u 22. sz.) kifüggesztett táblán hozza a tagok tudomására. Az osztály kirándulásaira a társ-osztályok mindig meghivandók. Ifj. *Horovitz* Samu osztály-pénztáros jelentésének tudomásul vétele után *Feilitzsch* Arthur br. indítványára az osztály felkéri Kolozsvár város tanácsát, hogy az utca- és térneveket jelző táblákat az utca-sarkokon és kereszteződő pontokon úgy a bel, mint a külvárosban függesztesse ki, ezt kívánván a város és a látogató idegeinek érdeke.

(**Háromszékmegyei osztály megalakulása.**) E nagy hivatású osztályunk márcz. 3-án alakult meg Sepsi-Szent-Györgyön a vármegyeház nagytermében. Az alakulás előmunkálatainak vezetésére a központi választmány a megye minden kulturális ügye és előhaladása iránt nemcsak melegen érdeklődő, de *tényleg az ily irányu mozgalmakat kezdeményező főispánját, Potsa Józsefet kérte fel. Hogy miként felelt meg ennek a megbízatásának, bizonyítja az a körülmény, hogy rövid idő alatt immár 100 tagot számlál az új osztály s az alakuló gyűlést is megtartani lehelet.* A szép számmal összegyűlt alapító és rendes tagokat *Potsa* József főispán, mint az alakulás előmunkálatainak vezetésére az egyesület közgyűlése által megválasztott kiküldött üdvözölte, majd az alakuló gyűlést megnyitotta; lelkes szavakban ecsetelte az egyesületnek fontos közgazdasági és közjótékonyági céljait, mit a jelenvoltak lelkesen megéljenztek. A titkári teendők ideiglenes ellátására *Berecz* Gyula igazgatót kérte fel. Konstatálta továbbá, hogy az alapszabályok értelmében (l. 10. §.) az egyesület keretén belől osztály alakulhat, a mennyiben az előirt 30 tagnál jóval több tag jelentkezett. A megjelentek lelkes tetszésnyilvánításai között az *Erdegyrészi Kárpát-Egyesület Háromszék-*

megyéi osztályát megalakultnak jelenti ki s felhívja a tagokat a tisztikar megválasztására. *Berecz Gyula* igazgató méltányolva *Potsa József* főispánnak, mint az egyesület megalakulási előmunkálatai vezetőjének sokoldalú fáradozását, indítványozza, hogy eddigi sikeres fáradozásaiért jegyzőkönyvi köszönet szavazzassék, egyben felkérendő lenne, hogy az egyesület további fejlődésének érdekében az elnöki tisztelet elfogadni méltóztassék. *Potsa József* főispán a jelenlevők lelkes éljenzése közben kijelenti, hogy az elnökséget elfogadja, mert ebben az irányban is tért lát arra, hogy a Székelyföldnek szolgálatokat teljesítsen. Megválasztottak ezek után alelnökökké: *Tompa Miklós* alispán, *Seethal Ferencz* nagybirtokos, *Csipkay János* erdőmester *Greguss János* bányaigazgató, *Hollaky Attila* főszolgabíró és *Dobay János* rendőrkapitány. Titkárrá: *Berecz Gyula* áll. isk. igazgató. Jegyzőkké: *Mihály János*, *Joós Imre*, *Keresztes Ede*, *Vántsá György*, *Incze Gyula*, *Ebergényi Gyula*. Pénztárnokká: *Bogdán Arthur*. Választmányi tagokká: *Benedek János*, *Barabás Sándor dr.*, *Bogdán Géza*, *Balázs Pál*, *Bányai Kristóf*, *Béldi Tivadar*, *Daday Vilmos dr.*, *Deák András*, ifj. *Farkas Ignác*, *Henter Béla*, *Herepei Sándor*, *Horváth István*, *Joós Elek*, *Mikovinyi Pál*, *Nagy György*, *Ötves Pál* ifj., *Rajcs Zoltán*, *Reményik Kálmán*, *Szentiványi József*, *Szöcs Gerő*, *Szöcs Albert*, *Székely György dr.*, *Sümegh Ignác*, *Tompa Imre*, *Tornay Gyula*, *Ujjfalussy Mihály*, *Várnay Sándor*, *Vitályos Gyula*, *Zayzon Béla*, *Zentay Dávid dr.* A választások befejezése után *Potsa József* elnök előterjeszti a május 15-én Kovásznára rendezendő kirándulás tervét, melyre a központot, továbbá a társcegyesületeket s a nagyközönséget is annak idején meghívni fogják. A kirándulás előmunkálatainak elkészítése a választmányra bízott. En-

nek feladata lesz továbbá a választmány tagjait, továbbá a jegyzőket 6 csoportra beosztani, a kik a 6 alelnök vezetésével a vármegye 2 városa és 4 járásának megfelelőleg 6 albizottságot fognak képezni. A midőn még *Seethal Ferencz* alelnök az elnököknek még egyszer legmelegebb köszönetét nyilváníti eme kulturális intézmény buzgó felkarolásaért, elnök az ülést a közgyűlés tagjainak lelkes éljenzése közepette bezárja.

(Az E. M. K. E. budapesti jun. 7-iki közgyűlésén.) Egyesületünket, mely tudvalevőleg leány-egyesülete az E. M. K. E.-nek, *Bethlen Bálint* gróf elnök, *Kornis Viktor* gr., *H. Gál Domokos* alelnökök, *Radnóti Dezső* titkár és *Veress Endre* pénztáros és több választmányi tag fogják képviselni. Ez alkalommal az egyesület tisztelegni fog a budapesti testvéregyesületnél is.

(Hangverseny az E. K. E. javára.) A n.-enyedi dalkör május 22-én hangversenyt rendezett részben az E. K. E. alsó-fehérmegyei osztálya javára. Előadták *Beethoven Prometheusz-nyitányát* és *Schumann Rózsarege* oratóriumát.

(Szatmármegyei osztály.) E megyében is nemsokára megalakul egyesületünk osztálya. A szervezés munkáját *Domahidy Viktor* főszolgabíró vállalta el, kinek segítségére van a központ megbízottja: *Teleki László* gr., E. K. E. elenőr. Reméljük, hogy nemsokára a végleges megalakulásról is hírt hozhatunk.

(Ó-radna-borvölgyi osztály.) A még hóval borított Ünökő aljában, az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület fürdőjében, Borvölgyön, május 8-án igen szép és emlékezetes ünnepély folyt le. Ekkor alakult meg ugyanis az egyesület ó-radna-borvölgyi osztálya, melyre ott az Ünökő, Korongis és Rotunda hegyek aljában kiváló hivatás vár. A gyűlést, melyen a központot *Feilitzsch Arthur* báró és *Radnóti Dezső* titkár képviselték, *Feilitzsch Arthur* báró központi alelnök nyitotta meg, kifejtve, hogy ez osztályra mily nagy feladat vár és röviden ismertetve

az alapszabályokat, felkérte Guzman János bányafőnököt, hogy mint a központ által a megalakítással megbízott elnök, az ülést tovább vezesse. Guzman János általános éljenzések között elfoglalván az elnöki széket, megköszöni a beléje helyezett bizalmat és az osztályt, mint-hogy a szükséges 30 tag meg van, megalkultnak jelenti ki. A tisztikar megválasztása következett ezután. Alelnök lett Aladics Emil főerdész, titkár Bedő Dénes igazgató, pénztáros Fizeley Sándor, jegyző Henrich Viktor, választmányi tagok: Gelei Lajos dr., Hunyady Imre, Kovácsy Sándor, Szabó Orest dr. és Zsivanovics Zsiva. Az emelkedetten folyó gyűlés után megkezdődött a bankett, melyen a központ kiküldöttjeire és a megalakult osztály tisztikarára történt számos felköszöntő. A banketten hölgyek is részt vettek. Este Sziklay Emil alerdő-felügyelőhöz gyűlt össze a társaság, hol szintén a legkellemesebben töltötték az estét. Érdekes volt itt az oláh pap oláh beszéde, melyben az oláhok nevében üdvözölte a Kárpát-Egyesület képviselőit és működésükhöz sikert kívánt. E beszédre a központi titkár válaszolt, kiemelvén, hogy az egyesület nem politikai tendenciákat megvalósítani jött ide, hanem a vidék közgazdasági és vagyonosodási érdekében akar e ponton dolgozni.

(Alsó-fehérmegyei osztály.) Alsó-fehérmegye értelmisége melegen karolta fel azokat az eszméket, melyeknek megvalósítását az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület tüzte zászlójára: megismerni és élvezni, s idegenek részére is hozzáférhetővé tenni hazánk furdóit s annyi elrejtett természeti szépségeit. Csak imént, a mult őszzel történtek az első kezdeményező lépések s márcz. hó 30-án a megyei közgyűlés előestéjén már lehetőségessé vált megtartani az alakuló közgyűlést s kiszemelni azokat a férfiakat,

kiknek hivatása lesz az egyesületi eszmelet népszerűvé tenni, s annak a társadalom széles rétegeiben lelkes harcosokat s buzgó támogatókat szerezni, hogy az ily módon gyűjtött erkölcsi és anyagi erővel fokozatosan megvalósíthatók legyenek a kitűzött szép célok. A gyűlésen szép számmal vettek részt nemcsak a helybeli tagok, hanem a távolabbi vidékekről valók is. Csató János kir. tanácsos alispán, mint a központi választmánytól az osztály megalakítására felkért ideiglenes elnök bejelenti a közgyűlésnek, hogy a központi választmány átirata szerint az alakulás megtörténhet, noha az osztály ügyrendje még megerősítve nincs, mivel az erre hivatott közgyűlésnek bizonyos elvi kérdésekben kell előbb határozni. A gyűlés helyesléssel fogadván az előterjesztést, egyhangu lelkesedéssel Csató János alispánt kérte fel az elnöki tiszt elvállalására, ki mint hazánk természeti kincseinek, s a turistákra nézve vonzóerővel bíró összes vidékeinek alapos ismerője, s mint a külföldi természettudósok előtt is ismeretes szakférfiu ismereteinél s összeköttetéseinél fogva leginkább van hivatva arra, hogy az egyesületi tevékenységet helyes irányban vezesse, s a fiatal egyesület működésének sikert biztosítson. A többi tisztviselők megválasztása egy kijelölt bizottság ajánlata alapján történt, azonban tekintettel az ezután belépendő tagokra, a 4 alelnöki állás közül 2 s a 20 választmányi tagsági állás közül 6 betöltetlen maradt, ezeket egy későbbi közgyűlés fogja betölteni. Egyhangulag meg lett választva alelnöknek: Zeyk Gábor és Oelberg Gusztáv, jegyzőknek: Varró László dr. és Winkler Albert dr., pénztárosnak: Horvát Miklós, ellenőrnek: Dezső Zsigmond. Választmányi tagok lettek: Batta Bertalan, Blaska Ubáld, Boér Béla, Dolog János, Gáspár János, Kosztká Vilmos, Kovács Gy.,

Magyari K. dr., Moldován Lajos dr., Mohay S., Nádori Vilmos, Novák F., Török Bertalan, Török Antal, Zeyk Dániel. A választás megejtése után eszmecsere indult meg a közelebbi teendők felett, s mint ilyenek lettek megjelölve, a Detonata alatt építendő menedékház

létesítése iránt az érdeklődés felkeltése, és a kormány által kilátásba helyezett támogatás kérése, az ügyrend kinyomtatása s széles körben terjesztése, a választmány által alkalmas munkaprogramm kidolgozása.

KIRÁNDULÁSOK.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület kolozsmegyei osztálya által kiküldött kirándulás rendező bizottság a legközelebbi hetekre a következő programot állapította meg.

1. Május 26-án. Kirándulás *Plecska-völgybe*, a *Szent-Fános* kutjához és a *Bükkbe*.

Indulás reggel 7 órakor a sétatéri kioszktól. Találkozás a Szent-Fános kutnál. Délután kirándulás a Bükkbe.

Vezető: *Mannsberg Sándor* báró.

2. Junius 5-én. Kirándulás a *turi* és *tordai hasadékhöz*.

Indulás reggel 5 órakor, a trencséntéri kioszktól kocsin. A kocsik számának meghatározása végett kérjük a t. tagokat, hogy junius 2-ik napjáig az E. K. E. titkári hivatalában (Belkirály-utca 22. sz.) jelentkezzenek. Csatlakozás a Hármás-fogadónál, reggeli fél 8 órakor. Turnál a társaság megoszlik: egyik csoport a túr-kopándi; a másik pedig Magyar-Peterd felől kiindulva a tordai hasadékot tekinti meg. Találkozás kora délután Tordán a Korona-vendéglőben. Délután a bányák megtekintése s visszatérés Kolozsvárra.

Vezető: *Hangay Oktáv*.

3. Junius 18—19. Kirándulás a *Jára-völgyébe*, a *Géczy-várhoz*, a *ruha-egresi havasba* és *Kisbányára*.

Indulás a sétatéri kioszktól 18-án d. u. 2 órakor. Csatlakozás *Magyar-Fenesen* 3 és fél órakor Kollmer Hermann jószágigazgatónál. Délután folyamán a Géczy-vár megtekintése. Éjszakázás a fakereskedő társaság ruha-egresi fűrész-telepén. 19-én délelőtt kirándulás a ruha-egresi havas fenyveseibe. Ebéd a fűrészmalomnál. Délután kirándulás a Jára-völgyön *Kisbányára*, s onnan visszautazás Kolozsvárra.

Kedvezőtlen idő esetén a kirándulások később meghatározandó időben tartatnak meg, melyről hirlapi értesítések adatnak ki.

Kolozsvárt, 1892. május 12.

A rendező bizottság.

Jegenyé gyógyító fürdő Kolozsvár mellett.

Hermann Antal dr. tanár és etnografus az erdélyi r. kath. tanulmányalaptól 20 évre bérbe vette **Jegenyé** gyógyító fürdőt s azt kivált a magyar intelligencia számára a legkellemesebb és **legolesőbb nyaraló**, kiránduló, üdülő és gyógyuló helyé törekszik tenni. A **Jegenyé** nevű **vasúti állomás** egy órányira van Kolozsvártól. A gyógyító fürdő a Kalotaszeghez számított Jegenyé magyar község közelében fekszik erdős hegyek véde kies völgyben, 550 méter magasságban.

Ivó-vize kitünő hatású angolkórnál és hólyagbajoknál, hideg- és meleg fürdői: **idegbaj**, szervi szívbjaj, **Brightkór**, méhsenyv, **csúz**, **gyomor-baj**, stb ellen; az ismertek közt legkoncentráltabb **vasas lápfürdői**: **vér-szegénység**, **sápkór**, **görvély**, **csúz**, **bőrbetegség** stb. legkiváltképen mindennemű női betegségeknek. **Klimatikus gyógyító hely** légzési bajoknál.

40 többnyire ujonnan berendezett vendégszoba, jól felszerelt vendéglő és pincze, társas- és bérkocsiközlekedés minden vonathoz, fürdői zenekar, zene- és olvasószoba, hírlapok, könyvtár, tekepályák, kirándulások, társas mulatságok szini előadások. A fürdőhöz nagy gazdaság tartozik. Az egyes üzletágakat az 1892. évtől kezdve tapasztalt szakemberek kezelik.

Rendkívül olcsó árak. **Szoba napjára 40 krtól 1 frtig.**
Teljes ételmezés 1-1.50 kr. családoknak és havonként olcsóbb.
Az elő- és utóidőszakban tetemesen leszállított árak.

A fürdő időszak kezdete junius hó 1-én.

Jegenyefürdő, u. p. Egeres.

Az igazgatóság.

A „Közművelődés Irodalmi és Műnyomdai Részvénytársaság”
kiadásában Kolozsvárt megjelent
s általa minden könyvkereskedésben kapható:

EMKE UTI-KALAUZ

Magyarország erdélyi részében.

Összeállította a fiókvalasztmányok, számos erdélyrészi író, valamint az egyesület irodalmi szakosztálya s az illetékes hatóságok és intézmények közreműködésével.

Az erdélyi rész négy színben nyomott szép kivitelű turista térképével, öt darab photolithographiai térrajzzal és egy térkép-hálózattal.

Diszes piros vászon kötésben ára 1 frt.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ő nagyméltósága f. évi augusztus hó 2-án 142. sz alatt kelt magas rendeletével intézkedett, hogy e könyvet az áll. képezdék, áll. felsőleányiskolák könyvtárai számára beszerezzék, s a többi tanintézetek is e műre figyelmeztetve legyenek.

GYOMOR- ÉS BÉLHURUT,

gyomor- és fejtörés, rossz emésztés, gyomor-égés, gyomortól eredő fejfájás, vérszegénység és álmatlanság ellen biztos sikert nyújt a

„Hungária-kávé“

százvezrek által legjobbnak elismert háziszser. E páratlan különlegesség nem csak mint gyógyítószer, hanem mint a kávé helyettesítő tápláló szer is egészségesek és a betegek által egyaránt legjobb sikerrel használható,

„élvezve táplál és táplálva használ.“

Sok ezer köszönő-irat és hírneves orvosok igazolják a Hungária-kávé kitűnő hatását, a miért is az mindenkinek legjobban ajánlható.

1 kilo ára 1 frt 20 kr.

Minden dobozhoz használati utasítás.

Kapható Szalády Antal gyárosnál

Budapesten,

Andrássy-út 86. szám

és minden előkelőbb fűszerárú-üzletben helyben és vidéken.

Minden kiállításon elsőrendű éremmel kitüntetve.